

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
Факультет соціології і права
Кафедра інтелектуальної власності та приватного права

КРУГЛИЙ СТІЛ
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ"

(збірник матеріалів)

Київ. 2021

УДК 340

Матеріали круглого столу "Захист прав людини в умовах суспільних трансформацій" (2021 р. м. Київ) / Укладачі: Д.О. Маріц, В. Ю. Пряміцин. – 105 с. (5 авт. аркушів).

Ухвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету соціології і права Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" від 30.11.2021, протокол №4.

Думка укладачів може не збігатися з думкою авторів матеріалів. Відповідальність за зміст матеріалу несе автор. Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності несе автор.

© Авторські права захищено, 2021

ЗМІСТ

Олена ЛЬВОВА

**МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ СУРОГАТНОГО
МАТЕРИНСТВА..... 6**

Олександра ГРАЧОВА

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ДОНОРСТВА 9

Валентина ЄГОРОВА

ПРАВО ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ..... 12

Марія ЯШАРОВА

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕТВЕРТОГО
ПОКОЛІННЯ В СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 16**

Дарія МАРІЦ

СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ..... 21

Аліна ЗОЛОТАР

**ДОКТРИНА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕТАПУ.....25**

Марина ПАЛАМАРЧУК

**ГЕНДЕРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК
СКЛАДОВІ ПРАВА НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ..... 27**

Олексій ПІДДУБНИЙ

**КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАВО
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ 31**

Анастасія КІСІЛЬ

**ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЯК ЦІЛІСНОЇ
ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ 33**

Сергій ГОРДІЄНКО

**ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОЇ КОМПОНЕНТИ
ДИСЦИПЛІНИ ПРО ПРАВО НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В
ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ
КАДРІВ КПІ 36**

Юлія КАНАРИК

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА...40**

Василь САЙ

**ПРАВО ЛЮДИНИ НА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ТА ПОШИРЕННЯ
ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 43**

Інна ГОРІСЛАВСЬКА

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ЦИВІЛЬНО-
ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 45**

Лілія ПАНЬКОВА

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ..... 48

Леонід КОЗЯТИНСЬКИЙ

**ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ТА ЇХ
ПРАВОВИЙ СТАТУС..... 51**

Ілля ЯРОШ

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК
СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА ЇХ РОЛЬ
В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ 55**

Анастасія КІСІЛЬ

**ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЯК ЦІЛІСНОЇ
ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ 59**

Олександр ВЛАДИКІН

**ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ
ПРАВ ЛЮДИНИ..... 62**

Олександр МАЦЕГОРІН

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВАКЦИНАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 65

Ірина ПАВЛЕНКО

**ОБОВ'ЯЗКОВІ ЩЕПЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА
ОСВІТУ: ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ 68**

Ольга ГОЛОВКО

**РЕТРОСПЕКТИВА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ
ПАНДЕМІЇ 72**

Альона ОСТРОВСЬКА

**ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ
НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 75**

Аліна ДЯКІНА

**МЕХАНІЗМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ, ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ В УМОВАХ**

ПАНДЕМІЇ	78
Вячеслав ПРЯМІЦІН	
ЮРИДИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	82
Алла РОМАШКО	
Оксана ЮРЧИШИН	
Наталія ГАВРУШКЕВИЧ	
Крістіна ПОЗНЯК	
ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ, ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ	84
Анастасія ВОЙТКО	
ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ ЯК СКЛАДОВА ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД	87
Вікторія ДМИТРЕНКО	
ЩОДО ЗЛОВЖИВАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МИТНОМУ КОРДОНІ.....	92
Сніжана БАКАЙ	
ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ. УМОВИ ТА СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ	95
Катерина ДЯЧЕНКО	
ПРАВО НА СВОБОДУ СЛОВА ТА ЙОГО ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	97
Денис АНТИПЕНКО	
СУТНІСТЬ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВИЩУ ОСВІТУ	99
Наталія КОГУТ	
ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ВАКЦИНУВАННЯ.....	102

Олена ЛЬВОВА

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,

доцент кафедри інтелектуальної власності

та приватного права факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Одним із дискусійних питань морально-етичного змісту прав людини є впроваджене в Україні сурогатне материнство як допоміжна репродуктивна технологія. Ця процедура регулюється навіть не на рівні закону, який мав би чітко регламентувати і гарантувати спектр прав і обов'язків людини, а наказом МОЗ від 9 вересня 2013 р. № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [4]. Відповідно до згаданого Порядку сурогатне материнство надає можливість подружжю стати біологічними батьками своєї дитини при наявності у одного з них показань, за яких є неможливим народження дитини.

Втім наслідки сурогатного материнства можуть бути різними, жінка після такої програми може залишитися безплідною, мати гінекологічні проблеми зі здоров'ям або навіть це може призвести до смерті. Крім того, частина жінок мають сильне емоційне напруження після передачі дитини генетичним батькам. Також сурогатне материнство створило багато з юридичних та етичних дилем, особливо щодо питання, хто є законною матір'ю. М. Яшарова у зв'язку з цим зазначає, що незалежно від того, в якій державі закон має справу з цією проблемою, вони стоять перед одною і тією дилемою суспільства – така дитина має зв'язок з обома матерями [5, с. 177-178].

У багатьох країнах світу діяльність у цій галузі суворо карається. Так, сурогатне материнство не можна використовувати в Австрії, Іспанії, Італії, Німеччині, Норвегії, Франції, Швеції, Швейцарії та Португалії. А у деяких державах – наприклад, Данії, Канаді та Нідерландах – дозволений тільки його

альтруїстичний вид. Тобто випадок, коли сурогатна мати не отримуватиме фінансової винагороди за свою вагітність або відмову від дитини. А в деяких країнах існують серйозні правові обмеження у цій сфері. Так, у Великобританії діють складні юридичні правила оформлення батьківських прав на дитину, народжену сурогатною матір'ю. За законодавством цієї країни дану процедуру можливо здійснити тільки за рішенням суду.

Головна причина заборон та такого прискіпливого підходу є небезпідставні побоювання країн скотитися до практики використання дітей у якості товару [1; 3].

На противагу згаданому захисники сурогатного материнства підіймають це на рівень співчуття і допомоги сім'ям, які не можуть мати дітей. Утім, з огляду на висновки і застереження експертів, в Україні дана проблема має потрійний вимір.

Перший стосується жінки, яка виношує і народжує. Тіла жінок стають технічними інкубаторами по виношуванню й народженню дітей. Це за суттю нагадує проституцію, коли жінка у скрутних життєвих обставинах дозволяє експлуатувати заможним людям своє тіло за винагороду. Також не враховуються: почуття жінки, її гідність, і особливо її психологічна материнська прив'язаність до дитини, з якою одразу після народження доводиться розлучатися.

Другий вимір стосується дитини. Це торкається гідності дитини, яка стає об'єктом купівлі-продажу, адже сурогатне материнство в Україні є суто комерційним. Також, не гарантується, що народиться здорова дитина, без паталогій. З огляду на це замовчуються випадки, коли батьки-замовники відмовлялися від дитини, іноді ще на стадії внутрішньоутробного розвитку, коли їх абортують. Серед іншого, існують випадки, коли замовниками виступають особи, що уклали фіктивний шлюб, тобто мета замовлення дитини досить сумнівна і ніхто не несе відповідальності за її подальшу долю і безпеку. Третій вектор проблеми стосується морального рівня суспільства. По-перше, практика донорства статевих клітин заохочує безвідповідальне

материнство, свідомо звільнене від будь-яких зобов'язань по відношенню до дитини як частини своєї «плоті». По-друге, технологія сурогатного материнства за визначенням – абортівна. Багато спроб пересадки виявляються невдалими, тому в порожнину матки сурогатної матері переноситься відразу декілька ембріонів. У разі позитивного результату, зайві абортуються.

Як висновок, сурогатне материнство – це вид торгівлі людьми та форма експлуатації тіла жінки, і для цього сьогодні в Україні віднайдено нікчемні правові механізми урегулювання. Між сурогатним материнством і торгівлею дітьми відсутня моральна, природна межа, бо вони обидва мають комерційний характер, нівелюють людську гідність, об'єктом купівлі-продажу є дитина, а експлуатації – тіло здорової жінки [2, с. 58-60].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виноградов В. Матка на прокат. Про сурогатних дітей сурогатних батьків // Сайт «Кабінету експертів». 05.05.2020 р. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/matka-naprokat-pro-surogatnix-ditej-surogatnix-batkiv/>
2. Львова О. Л. Моральні засади прав людини: суспільні виклики і шляхи їх подолання // Захист прав людини в умовах суспільних трансформацій: концептуальні та нормативно-правові засади : монографія / [кол. авторів ; за заг. ред. Д. О. Маріц та О. Л. Львової]. Вінниця : Твори, 2021. С. 34-61.
3. Мохнюк Р. Правові наслідки сурогатного материнства // Сайт «Кабінету експертів». 15.05.2020 р. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/pravovi-naslidki-surogatnogo-materinstva/>
4. Наказ МОЗ від 9 вересня 2013 р. № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>
5. Яшарова М. М. Теоретико-правові аспекти прав людини у сфері репродуктивних технологій // Захист прав людини в умовах суспільних трансформацій: концептуальні та нормативно-правові засади: монографія /

[кол. авторів; за заг. ред. Д. О. Маріц та О. Л. Львової]. Вінниця: Твори, 2021. С.156-184.

Олександра ГРАЧОВА

студентка 2 курсу, факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ДОНОРСТВА

Згідно ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Значні досягнення медичної науки дозволяють продовжити тривалість життя людини та на більш високому рівні забезпечити охорону її здоров'я. Важливе місце серед новітніх медичних методик лікування посідає трансплантація (від лат. *transplantatio* – пересаджування), яка тісним чином пов'язана з донорством органів, тканин та клітин, отриманих як від живих, так і померлих донорів. З огляду на динаміку зростання кількості операцій з трансплантації кісткового мозку печінки, нирок та навіть серця особливої ваги та актуальності набуває проблема цивільно-правового регулювання донорства в Україні. Потреби медичної практики обумовлюють необхідність чіткої правової регламентації такого ключового поняття трансплантології як донорство.

Мета даного дослідження полягає у вивченні сучасного стану цивільно-правового регулювання донорства, дослідженні правового статусу донорства та донорських органів як об'єктів цивільних правовідносин.

В сучасних умовах як серед професіоналів, так і в свідомості пересічних людей сформувались два відмінних один від одного розуміння донорської справи. Прихильники першої групи притримуються погляду, сформованого впродовж століть на основі звичаїв і моральних засад щодо розуміння життя, смерті людини та донорства як важливого здобутку цивілізації. Представники другого напряму визнають прагматичну цінність і важливість донорства як одного із медичних способів допомоги хворим. Відмінність зазначених

напрямів обумовлює об'єктивну потребу на законодавчому рівні визначити правовий режим донорських тканин і органів живих людей, закріпити право розпоряджатися тілом людини після смерті для потреб донорства.

У статті 77 Цивільного Кодексу України (далі – ЦКУ) до об'єктів цивільних прав належать речі, в тому числі гроші, цінні папери та інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, а також інші матеріальні та нематеріальні блага. Їхня особливість полягає в тому, що вони можуть вільно відчужуватися, переходити від однієї особи до іншої на підставі різних цивільно-правових правочинів. Місце донорських органів у законодавчому переліку об'єктів цивільних прав, з огляду на їх неординарність, тривалий час був і до сьогодні залишається дискусійним.

У своїх працях відомі цивілісти В.М Шаповал і Г. Н Красновський пропонують виокремити критерії для визначення правового змісту донорських органів. Вони дозволять визначити місце і роль донорських органів в системі цивільно-правового регулювання. Оскільки на теперішній час вони не отримали чіткого речово-правового статусу, то за своєю природою можуть вважатись немайновим благом. Інша група вчених пропонує визнати донорські органи самостійним, особливим об'єктом цивільних правовідносин. Стосовно них мають бути прийняті аналогічні правові положення, які встановлені для речей специфічного товарно-грошового обігу (Пташник, 2016).

Проте, такий товарно-грошовий підхід до правового регулювання донорських органів у свідомості значної частини українського суспільства є неприйнятним, бо вочевидь порушує моральні та етичні норми. Тому Україна не вдається до законодавчого впровадження такої моделі на відміну від Великої Британії, Парламент якої 2001 року прийняв законопроект про можливість використання клонованих клітин людини для потреб донорства. І навіть у такій прогресивній країні тривала гаряча дискусія щодо клонування, оскільки знайшлося чимало його супротивників через релігійні переконання.

В Україні відбір донорських органів відбувається лише за власним волевиявленням за життя померлої особи або ж за згодою її родичів. Закон України від 17 травня 2018 року «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», в частині 1 статті 16 містить положення, що кожна повнолітня, дієздатна особа вправі надати або не надати згоду на вилучення анатомічних матеріалів для їх пересадки пацієнту. При цьому анатомічними вважаються органи донора, тканини, клітини та їх утворення. Як показує практика, презумпція згоди чи незгоди бути донором за життя та після смерті залишається відкритою через її недостатню правову визначеність [2].

Враховуючи вищесказане, можна дійти висновку, що цивільно-правовий статус донорських органів до сьогодні залишається розмитим. Різноманітність позицій та думок стосовно віднесення донорських органів до того чи іншого виду об'єктів цивільних правовідносин обумовлює необхідність на законодавчому рівні це питання остаточно вирішити. Кожний день зволікання правового закріплення донорських органів може коштувати людині життя.

Результати даного дослідження дозволяють сформулювати висновок про те, що донорські органи, тканини і клітини є матеріальними утвореннями, невіддільно пов'язаними з життям та здоров'ям, які законом визначаються як немайнові особисті блага людини. З огляду на подвійну приналежність до майнових та немайнових об'єктів, донорські органи, тканини і клітини більш доцільно вважати самостійним специфічним об'єктом цивільного права із закріпленням такого статусу у нормах чинного цивільного законодавства з відповідним режимом правового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Конституція України* // Відомості Верховної Ради України . – 1996. – № 30. – Ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 р. № 2427-VIII [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>

3. Пташник І. Р. Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні : дис. канд. юрид. наук / І. Р. Пташник. – Київ, 2016. – 211 с.

Валентина ЄГОРОВА

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВО ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

У Конституції України закріплена ціла низка як традиційних, так і нових гарантій прав та свобод людини та громадянина, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально – політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах. Зокрема, кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, водночас має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток особистості (стаття 23 Конституції України).

Конституція закріплює право кожного на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям (стаття 28 Конституції України).

Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (стаття 27 Конституції України).

Суттєвою юридичною гарантією прав людини та громадянина є право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України). Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання (стаття 29 Конституції України).

Кожному гарантується недоторканність житла (стаття 30 Конституції України). Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (стаття 31 Конституції України). Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

За нормою статті 32 конституції України кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право

вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (стаття 33 Конституції України). Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (стаття 34 Конституції України). Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність (стаття 35 Конституції України). Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (стаття 36 Конституції України).

Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування

(стаття 38 Конституції України). Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (стаття 40 Конституції України).

Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41 Конституції України). Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

За нормою ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Право на відпочинок гарантовано ст. 45 Конституції України. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (ст. 46 Конституція України).

За нормою ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають

бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом (ст. 57 Конституції України).

Визначаючи права людини, Конституція України закріплює обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності (ст. 68 Конституції України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституційні права людини URL:
<http://odeska.land.gov.ua/konstytutsiini-prava-liudyny-2/> -

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України . – 1996. – № 30. – Ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Марія ЯШАРОВА

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ В СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Традиційно у юридичній науці визнається концепція трьох поколінь прав людини, яку вперше запропонував ще в 70-х роках ХХ ст. чеський учений К. Васак [1]. Першим поколінням прав людини вважається, зокрема, громадянські та політичні права, які відбивають так звану «негативну свободу» – зобов'язують державу утриматися від втручання у сферу особистої свободи, а також створити умови участі громадян у політичному житті, право громадянина на свободу думки, релігії, на рівність перед законом, свободу і безпеку особи тощо.

До другого покоління прав людини знайшло свій початок після другої світової війни і до них можна віднести позитивні соціально-економічні та культурні права, а саме право на працю, вільний вибір місця та характеру

роботи, право на відпочинок, на соціальне забезпечення, на освіту, на медичне обслуговування.[2].

А початком становлення третього покоління прав людини пов'язане з національно-визвольним рухом країн, що розвиваються, а також із загостренням глобальних світових проблем після другої світової війни: на політичне, економічне, соціальне і культурне самовизначення; на економічний та соціальний розвиток; на користування спільним спадком людства; на мир; на здоров'я та безпечне довкілля; на гуманітарну допомогу та ін.[3]

З часом науковців прийшли до висновку, що традиційна тріада поколінь прав людини вже не достатньою мірою відображає сучасні процеси розвитку прав людини в умовах глобалізації та розвитку людських можливостей і тому почався розвиток права людини четвертого покоління, а саме права на штучне запліднення, евтаназію, одностатеві шлюби, вільну від дитини сім'ю, зміну статі, трансплантацію органів, клонування, використання віртуальної реальності, право на незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами тощо.

Але з розвитком четвертого покоління прав людини виникає безліч проблем, з якими сучасне суспільство зіткнулося вперше і однією з таких проблем є безпліддя виходячи зі статистики не тільки в нашій державі а й у світу. З появою нових методів подолання безпліддя, фахівці заговорили про перспективу формування четвертого покоління прав людини, пов'язаного із збереженням репродуктивного здоров'я взагалі нації. Наразі четверте покоління прав людини ґрунтується на незалежному й альтернативному виборі форми правомірної поведінки що пов'язане з визначенням автономії особи.[4]

Звичайно демографічна криза за останні роки не тільки в нашій державі а й у Європейських країнах спостерігається також. І тому все частіше виникають питання які пов'язані з правовим регулюванням і захистом репродуктивних прав фізичної особи, а також і дослідження в цілому сфери репродуктивних права.

У багатьох країнах ця тема викликає гостру полеміку щодо взагалі використовувати можливості репродуктивних технологій, наприклад сурогатне материнство – причина протиріч, суперечок щодо морально-етичного використання такого методу у всьому світі і у багатьох країнах заборонений, в деяких державах за порушення законів в цій області загрожує взагалі штраф або в'язниця, зокрема:

— США – перша країна в світі, яка почала використовувати сурогатне материнство хоча немає загального федерального закону, який регулює порядок використання допоміжних репродуктивних технологій на всій території держави. Але у штатах Арізна, Мічиган і Нью-Джерсі використовувати послуги сурогатного материнства взагалі заборонено, а за порушення загрожує чималий штраф або тюремне ув'язнення. Якщо у штаті Нью-Йорк користуватися послугами сурагатним материнством можна на безкоштовній основі. А в штатах Каліфорнія і Флорида взагаліцею метод легальний причому скористатися послугами сурагатним материнством може будь-який американець, незалежно від статі, сексуальної орієнтації і сімейного стану;

— сурагатне материнство став легальним в Грузії в 1997 році, відносини між сурагатною мамою та біопарою регулює контракт, батьківські права на дитину належать біологічним татові і мамі, сурагатна мама не має права залишити новонародженого собі, а процес оформлення документів на дитину гранично простий і займає зазвичай один день;

— у Казахстані метод боротьби з безпліддям на законному рівні почало формуватися у 1998 році після прийняття Закону «Про шлюб та сім'ю», де уряд щороку виділяє гроші для безплідних пар на лікування безпліддя шляхом екстракорпорального запліднення і батьківські права на новонароджену дитину належать подружній парі;

— метод сурогатного материнства наприклад в Росії легальне, але в нормативно-правовій базі цієї сфери медицини існує маса неточностей і колізій, тобто проблема полягає в тому, що батьківські права належать

сурогатній матері і без її згоди усиновити новонароджену дитину у подружжя не вийде;

— сурогатне материнство в Чехії отримало легітимізацію в 2014 році, коли прийняли новий Цивільний Кодекс Чеської Республіки. Закони Чехії не забороняють використовувати методіку, але чітких розпоряджень в цій сфері медицини немає але у законодавстві є безліч прогалин, які ускладнюють процедуру усиовлення дитини після народження, а права подружжя на новонародженого нічим не захищені. Тобто щоб стати законними батьками власної дитини, подружжю доведеться його усиновити, отримавши на це згоду сурогатної матері;

— в Україні дозволені практично всі способи лікування безпліддя, сурогатне материнство в тому числі, сфера застосування репродуктивних технологій регулюється Цивільним та Сімейним кодексами, низкою нормативно-правових актів які захищають права як сурогатної матері, біологічних батьків так і новонародженої дитини.

Виходячи з вище зазначеного щодо репродуктивного права усе ж не можна говорити як про вже сформовану наукову категорію, яка належить до суб'єктивних прав, проте безпосереднім призначенням усіх репродуктивних прав є забезпечення продовження життя. І хоча все таки окремі законопроекти з цього питання були також розроблені в Італії, Киргизстан, Молдові, Бельгія, Китай, Вірменії все одно досі ще немає єдиного законодавчого акта, який би комплексно і чітко визначав репродуктивні права людини та одноманітно встановлював державну охорону репродуктивного здоров'я та забезпечував гарантії їх здійснення.[5]

Отже, під правами людини четвертого покоління у сфері охорони здоров'я необхідно розуміти такі права, які нерозривно пов'язані з життям і здоров'ям людини та виникли внаслідок значного розвитку науки й технологій у сфері біології та медицини. І механізм реалізації репродуктивних прав людини повинен ґрунтуватися на фундаментальних конституційних принципах, котрі лежать в основі їх захисту, закріплені в Конституції України

і більш детально регулюються галузевим законодавством. Також необхідно прийняти відповідного закону, який був би врегульовувати правовідносини в сфері репродуктивних технологій в якому будуть визначені основні принципи і права громадян у сфері охорони репродуктивного здоров'я; умови провадження діяльності фізичних осіб та організацій з надання медичних послуг у цій галузі; система заходів з охорони репродуктивного здоров'я жінок, чоловіків, неповнолітніх; дослідження чинних нормативно-правових актів, які регулюють репродуктивні права дітей, зачатих за допомогою репродуктивних технологій із посмертним вилученням і використанням гамет, а також правовий статус гамет, тканин, органів і клітин людського тіла; право на профілактику і лікування безпліддя; щодо права на штучне запліднення за допомогою програми сурогатного материнства, то тут існує безліч прогалин, зокрема, законодавством чітко не регламентовано, який механізм забезпечення прав дитини застосовується у випадку народження дитини з вадами здоров'я або у випадку, коли біологічні батьки помирають до моменту народження дитини сурогатною матір'ю; джерела фінансування діяльності щодо цієї сфери і звісно заходи щодо захисту прав фізичних осіб від правопорушень у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дашковська О.Р. Покоління прав людини як соціальна форма опосередкування свободи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2016. № 22. С. 4–7.
2. Оленін П.В. Четверте покоління прав людини. Права людини і громадянина в сучасному світі : матеріали круглого столу, м. Івано-Франківськ, 12 березня 2014 р. Івано-Франківськ, 2014. С. 13–18
3. Ковшик А.О. Покоління прав людини: поняття та загальна характеристика. С. 162–165. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3694/1/Kovschik.pdf>. (дата звернення: 23.01.2019).

4. Хажинський Р. М. Соматичні права людини: зарубіжний та вітчизняний досвід правової. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. С. 25-26.

5. Павлова Ю. В. Репродуктивная функция организма как форма реализации конституционного права человека на жизнь: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Москва, 2007. С.12-16.

Дарія МАРІЦ

доктор юридичних наук, доцент

доцент кафедри інтелектуальної власності

та приватного права факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Основоположником наукового розуміння ідентичності є З. Фрейд, хоча цей феномен традиційно пов'язують з ім'ям Е. Еріксона, адже саме в його роботах ця категорія набула самостійного наукового статусу. Варто погодитись з твердженням, що «...інститут прав людини докорінно змінюється. Кожне з раніше визначених поколінь прав людини отримує своє новітнє розуміння». У зв'язку із цим, «доволі часто групу прав, які розвинулися нещодавно і пов'язані з новими можливостями тіла людини, називають соматичними» [1, с. 198]. Аналізуючи юридичну літературу, приходимо до висновку, що існує ряд синонімів цьому поняттю, зокрема це «тілесні права», «фізичні права», «особисті немайнові права». Так, слово «соматичний» походить (від грец. soma – тіло), а відтак і назва «соматичні права» прив'язується саме до можливості розпоряджатися тілом. Вважаємо, що використання словосполучення «соматичні права» означає, що має бути вироблена систематизація таких прав, оскільки вони «розпорошені» у законодавстві, зокрема у сімейному, цивільному, медичному. Так, імпонує в цьому контексті пропонуване розмежування понять «право на свободу» і «свобода у праві» у публікації Л. Ярмол, С. Вандьо. Свобода у праві, на їх

думку, це – «система встановлених суспільством можливостей здійснювати власну поведінку відповідно до визначеного законом ступеня необхідності та бажання у певний період часу, що забезпечується державою» [2, с. 256]. Таким чином, реалізація права людини на зміну статі вписується в поняття «свободу в праві», що забезпечується державою, як приватне право кожного. Однак спірні питання правового регулювання, як відзначає Д. Крилова, стосуються «...двох форм статевої або ж гендерної ідентичності: 1) з операційним втручанням; 2) без операційного втручання» [3, с. 27]. Натомість вона вважає, що «...всередині права на гендерну ідентичність можна виділити такі дві частини: право на зміну (корекцію) біологічної статі; право на зміну соціальної статі» [4, с. 276]. Деякі вчені, обґрунтовуючи так чи інакше свою думку, право особи на зміну (корекцію) статі зараховують до права на здоров'я. На наш погляд, останнє твердження є дискусійним, оскільки законодавець оперує словосполученням «право на медичну допомогу», а не «право на здоров'я».

Вважаємо, що соматичні права, хоч і виділяються в окрему групу за єдиною ознакою, в цілому вони належать до особистих немайнових прав. У зв'язку із цим, особисті немайнові права фізичної особи можна розглядати як видове поняття (загальне), а «соматичні права» як родові (спеціальне), що вміщує в себе окрему групу прав, що пов'язані із єдиною можливістю розпоряджатися своїм тілом у будь-який спосіб, не заборонений законом та який не суперечить моральним засадам суспільства. Натомість, саме галузь медичного права має формувати правові засади реалізації соматичних прав, а інші галузі права встановлювати чіткі механізми їх захисту на рівні кримінального та адміністративного права. Наразі ми є свідками становлення четвертого покоління прав людини, як наслідок «...інформатизації, гуманізації, досягнень у науці, медицині, біології, кібернетиці...» [5, с. 59]. Тому, «...потрібно стимулювати розвиток теоретичних досліджень у сфері четвертого покоління прав людини, які повинні закласти фундамент під прийняття нових правових норм» [3, с. 29].

На наш погляд, право людини на визнання її гендерної ідентичності є особистим немайновим правом, яке є невід'ємним та невідчужуваним, що зокрема може виражатися у можливості людини розпоряджатися своїм тілом. Як загально відомо, особисті немайнові права поділяються на ті, що забезпечують природне існування фізичної особи та ті, що забезпечують її соціальне буття. Декларативні положення цивільного та міжнародного законодавства однозначно вказують на те, що людина не може відмовитися від прав, що забезпечують її природне існування, а також не може бути їх позбавлена, вони належать їй довічно. У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) особистим немайновим правам фізичної особи присвячено книгу другу. У процесі реалізації права людини на визнання її гендерної ідентичності ми пропонуємо виокремити спеціальні правомочності. Так, до *особистих немайнових прав, що забезпечують її природне існування* належить: право на медичну допомогу, право на інформацію про стан свого здоров'я та її таємницю, право на свободу та особисту недоторканість, право на сім'ю. До *особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи* відносимо: право на ім'я, його зміну та використання, право на індивідуальність, право на повагу до честі і гідності, право на приватність, право на інформацію. У ст. 271 ЦК України визначено, що «зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя». Таким чином, право на визначення гендерної ідентичності охоплюється широким поняттям «приватність». Це означає, що людина реально має право реалізувати право на індивідуальність, у тому числі визначаючи свою гендерну ідентичність. Оскільки вільний вибір форм та способів прояву індивідуальності визначається людиною самостійно, однак залежить від її внутрішніх відчуттів, психоемоційного стану, відчуття реальної, а не біологічної соціальної ролі. Однак, право на приватність у даному випадку кореспондується на пряму із правом людини на медичну допомогу. Як слушно відзначають автори О. Головка, С. Марцеляк: «...четверте покоління прав

людини, яке формується сьогодні, нерозривно пов'язано із проблемами здоров'я людини чи ризиками, пов'язаними з ним. Зокрема, що серед інших прав, пов'язано із правом на зміну статі» [6, с. 93]. Водночас існує і протилежна точка зору, що «...біологічні (соматичні) права, хоча і є унікальними по своїй суті, але вони не можуть набути статусу нового, четвертого покоління прав людини» [7, с. 40].

Натомість право людини на визнання її гендерної ідентичності не можна розглядати лише у вузькому значенні (лише з точки зору цивільно-правового регулювання), оскільки йдеться про переплетіння різних правомочностей на стадії реалізації такого права (і захисту, за необхідністю), які регулюються різними галузями права і законодавства. Тому, узагальнено структуру прав людини у цій сфері пропонуємо визначити наступним чином: 1) існування самого об'єктивного немайнового права; 2) реалізація немайнового права, шляхом переходу об'єктивного права у суб'єктивне; 3) охорона особистих немайнових прав; 4) захист особистих немайнових прав. Своєю чергою, у контексті співвідношення понять «охорона» і «захист» особистих немайнових прав, С. Сліпченко зазначає, що «...до захисту ж прав ми звертаємось лише при їх порушенні або оспорюванні, або загрозі порушення. Охороняються права й інтереси постійно, а захищаються лише тоді, коли порушуються» [8, с. 260, 261]. Так, і вірно відзначає Е. Данильченко, що «...ефективність захисту полягає в урахуванні природи права, яке захищається» [2, с. 606].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Турінський Ю. Дискусійні аспекти соматичних прав людини: до питання термінології. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (2). С. 198.
2. Яромл Л. В., Вандьо С. Поняття, значення свободи та її взаємозв'язок із правом. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 825. С. 256.
3. Крилова Д. Четверте покоління прав людини в контексті взаємозв'язку правових та моральних норм. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2017. № 2. С. 27.

4. Шалиганова А. С. Щодо правової природи та місту права на гендерну ідентичність. *Право і безпека*. 2011. № 3 (40). С. 276.
5. Шибаніц Д. М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 31. Том 1. С. 59.
6. Головка О. Марцеляк С. Право на здоров'я як філософсько-правова основа і мета діяльності держави у сфері охорони здоров'я. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (volume 1). С. 93.
7. Несинова С. В., Князева Ю. С. Нове покоління прав людини: сучасні проблеми класифікації. *Вісник Дніпровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 2 (7). С. 40.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін.; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.; Сліпченко С. О. Захист порушених особистих немайнових прав. С. 260, 261.

Аліна ЗОЛОТАР

аспірантка кафедри інтелектуальної власності

та приватного права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДОКТРИНА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕТАПУ

У 2019 році розпочався процес над оновленням цивільного законодавства, основною метою якого було виокремлення тих сфер приватних відносин, які потребують приведення у відповідність із світовими тенденціями розвитку приватного права, вивчення досвіду європейських країн щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України, підготовка

пропозицій щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України. На сьогоднішній день, багато науковців намагались висвітлити своє бачення щодо доцільності та перспективи таких перетворень. Так, право інтелектуальної власності, як окремий інститут, цивільного права теж зазнає чимало перетворень. Трансформація суспільних відносин, перехід з реальної у віртуальну площину відзначається на правомірності використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Сучасна доктрина права інтелектуальної власності відзначається потужним масивом праць різного характеру. Однак, не всі реалії сьогодення знаходять відображення в наукових роботах, зокрема, які стосуються цифровізації суспільних відносин та обороту об'єктів права інтелектуальної власності в Інтернет. Дисертаційні роботи, які стосувались захисту інтелектуальної власності були захищені в 2006-2010 роках. Однак, на сьогодні транскордонність, можливість збереження анонімності в мережі, застосування засобів обходу технічних засобів захисту, і навпаки створення нових технологічних можливостей захисту об'єктів права інтелектуальної власності передбачають перегляд існуючих, по-декуди консервативних підходів та вироблення нових теоретичних положень. Таким чином, на перший план мають виходити питання пов'язані з захистом інтелектуальної власності у цифровому середовищі.

Таким чином, на формування нового етапу розвитку доктрини захисту прав інтелектуальної власності впливає ряд чинників, однак основним з них є синтез юридичної та технічної науки, визначить подальший розвиток та перспективи для нормотворчої діяльності у цій сфері. Об'єкт права інтелектуальної власності – це результат творчої, інтелектуальної діяльності людини. Однак, реалії сьогодення демонструють нам можливості штучного інтелекту, однак позитивні фактори можуть перекрити негативні наслідки, які пророкують розробники таких програм. Тому, сучасні виклики продиктовують нам необхідність адекватної нормотворчої діяльності та на науковому рівні осмислення та обґрунтування теоретико-правових положень.

Марина ПАЛАМАРЧУК

аспірантка факультету соціології та права,

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВІ ПРАВА НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ

Одним з найактуальніших питань було і завжди буде питання захисту прав людини. Існує величезна низка нормативно-правових актів, в тому числі і міжнародного характеру, що сприяють забезпеченню прав людини. Хотілося б звернути увагу на те, що більшість таких актів можуть бути застарілими та не відповідати реаліям сьогодення.

Досить важливою базовою потребою для кожного індивідуума є відчуття захищеності та безпеки, це також стосується і захисту його приватного життя. Жоден нормативний акт не дає чіткого визначення поняття приватного життя людини, а в практиці Європейського суду з прав людини зазначається, що це термін з досить широким значення, що не піддається визначенню. Проте, стаття 8 Європейської конвенції з прав людини передбачає, що кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції.

Існує ціла низка концепцій приватності, серед яких також виділяють самоідентифікацію та розвиток особистості. Під самоідентифікацією розуміють асоціацію себе з певною соціальною групою.

21 століття можна сміливо назвати періодом встановлення нових соціальних груп, в тому числі і сексуальних меншин – груп певної сексуальної орієнтації та груп з певною гендерною ідентифікацією. Такі групи не виникли в 21 столітті, проте саме зараз активно почало підніматися питання визначення та захисту їх прав. Хоча всі люди є рівними у своїх правах від природи, проте на практиці, велика кількість людей зазнає дискримінації, по факту, за використання їх права на самоідентифікацію, в рамках захисту права на приватне життя.

Українське законодавство містить досить суперечливі норми. З одного

боку,, Сімейний кодекс України передбачає, що сім'я складається з осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки[3].

Окрім, того, за чинним законодавством сім'я створюється на підставі шлюбу, кривного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства[3].

Проте, з іншого боку , українське законодавство вказує, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, хоча у визначенні поняття сім'ї не має чіткої вказівки на стать.

З вищевказаного виходить, що одностатеві пари в Україні можуть створити сім'ю, проте легально закріпити свої відносини такі пари не можуть. Відсутність такої можливості породжує також ряд і інших проблем, до прикладу, у випадку госпіталізації одного з партнерів, інший з партнерів не матиме права на його відвідини, відповідно до статті 287 Цивільного кодексу України.

Також одностатева пара в Україні не зможе скористатись правом усиновлення. Хоча Україна і ратифікувала Європейську конвенцію про усиновлення дітей, яка дозволяє усиновлення дітей особам, які перебувають в зареєстрованому партнерстві, проте дана конвенція не встановлює обов'язку держави до застосування саме цього положення норми, а лише дає право на таке застосування. Так, відповідно до п.4. статті 211 особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину, а як уже було вказано раніше, шлюб можуть взяти лише різностатеві особи [3].

Що стосується осіб, що змінили стать, то українське законодавство дозволяє, після проходження відповідної медичної комісії, отримати свідоцтво про зміну статі, а також внести всі відповідні зміни в документи, що посвідчують особу. Після проходження таких процедур така особа може зареєструвати шлюб з особою такої ж статі, що була у неї/нього раніше, оскільки наше законодавство не містить прямої заборони, а умови норми про

реєстрацію шлюбу є виконаними. З цього також прямо слідує, що особи, що перебувають у такому шлюбі можуть скористатись правом усиновлення.

Проте залишається питання найменування суб'єктів в інших відносинах. До прикладу, якщо особа, яка змінила стать мала раніше народжених дітей, то в документах дитини, буде вказана особа, яка уже по факту не існує.

Як бачимо, українське законодавство досить суперечливо і неоднаково регулює права соціальних меншин.

Моральні засади суспільства зазнали значних трансформацій за останній час. Якщо раніше питання одностатевих стосунків не те, щоб не піднімалось, а було протизаконним та жорстоко каралось, то зараз все більше країн відкрито говорить про та визнає права одностатевих прав.

Ще в Великобританії 19-20 столітті засуджувались одностатеві стосунки та карались позбавленням волі, або примусовим лікуванням(відомими прикладами є ув'язнення Оскара Увальда, та примусове лікування Алана Тьюрінга), то сьогодні Британія дозволяє не лише створення одностатевих сімей (Marriage Same Sex Couples Act, 2013), а також і усиновлення такими сім'ями дітей.

Все більше країн рухається в напрямку забезпечення абсолютної рівності всіх людей та забезпечення права на приватність. Недавнім прикладом такої країни стала Швейцарія, де на національному референдумі було легалізовано одностатеві шлюби.

Перші кроки до уникнення дискримінації одностатевих пар Україною було зроблено ще в 1991 році, коли відбулася декриміналізація таких статевих відносин. Окрім, того Україна є підписантом Декларації Організації Об'єднаних Націй з питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, одним з основних положень якої є те, що права людини однаково стосуються кожної людини, незалежно від сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності.

Натомість бачимо, що особи, що належать до певних сексуальних меншин мають набагато менший об'єм прав та дуже часто зазнають втручання

в їх особисте життя. Хоча зараз і існує низка законопроектів, які б мали відновити природні права таких груп, проте, на разі, такі проекти відкладаються у довгий ящик. Внесення відповідних змін не має підкреслювати особливості тих чи інших соціальних груп, а навпаки має відновити їхнє природне право на рівність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: Міжнародний документ від 04.11.1950// Рада Європи - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // Верховна Рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Верховна Рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Irwin Altman. The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding [Електронний ресурс] / Irwin Altman. – 1975. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books/about/The_Environment_and_Social_Behavior.html?id=GLBPAAAAMAAJ&redir_esc=y .

Олексій ПІДДУБНИЙ

Завідувач кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Як вказують вітчизняні дослідники, розвиток права інтелектуальної власності потребує певних зусиль у цьому напрямку [1], законодавчих, або, принаймні на рівні підзаконного правового регулювання, з тим, щоб прописати певні смисли і напрями тієї юридичної оболонки, за допомогою якої здійснюється інноваційний розвиток суспільства, або, принаймні цивілізоване і усвідомлене запозичення технологій у вигляді нормативно регламентованого їх трансферу.

В розвиненому працюючому інституті права інтелектуальної власності зацікавлені не тільки ми в Україні, а і наші міжнародні партнери, які достатньо часто протягом новітньої історії України дорікали за систематичні порушення, що допускаються в Україні. Наслідком цих дорікань, очевидно ставали норми адміністративного і кримінального права, актуальні в минулі десятиліття, проте перетворені часом на суцільний анахронізм завдяки диспозиціям, що включають касети, компакт-диски та інші раритетні носії, тиражування яких, очевидно, тільки тому і не набуває зараз приголомшливих масштабів, оскільки існують відповідні норми-заборони. Проте не тільки цей курйозний приклад свідчить про недосконалий стан інституту права інтелектуальної власності сьогодні.

Зокрема, О.П. Орлюк вказує на суперечливість законодавства у сфері інтелектуальної власності [2], і це дійсно на нашу думку не виправляється зміною однієї чи декількох правових норм.

Розмова про кодифікацію законодавства у сфері інтелектуальної власності розпочалась не сьогодні, зокрема, дуже детально всі «за» і «проти» а також варіанти можливої компоновки законодавчих актів, приклади

успішних кодифікації далекого і ближнього зарубіжжя детально розглянуті в роботі В. Крижної [3], розгорнутий перелік науковців, що приділяли увагу даному питанню, який немає необхідності відтворювати в цій замітці, міститься в роботі В. Іващенко [4], і взагалі, питання кодифікації є настільки очевидним, що майже «висить в повітрі» і напевно більшість погодиться з її необхідністю.

В даній замітці ми не ставимо за мету визначити найбільш правильний з усіх варіантів компоновки законодавства – окремий кодекс, консолідація в симетричне дерево законодавства, глибока інкорпорація в ЦК чи інші можливі варіанти.

Важливою на наш погляд є та структура об'єктів права інтелектуальної власності, які будуть захищені кращим чином в результаті такої кодифікації.

Ми вважаємо, що право інтелектуальної власності можливо не найбільш вдалий термін, але так би мовити, «еволюційно» він вже виник в новий час на європейському просторі як аналогія до речового права власності і навряд чи радикально тут щось можна буде змінити в масштабі однієї країни. Однак нам подобається виважена позиція творців Конституції України, сформульована у ст. 41 наступним чином: «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». Тобто власність окремо, а результати творчої, інтелектуальної діяльності – окремий об'єкт розпорядження. Проте дана позиція нівелюється вже в ст. 54 Конституції - «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом».

Мало того, що інтелектуальна власність і авторські права йдуть через кому як супідрядні поняття, право на захист цих понять дарується лише

громадянам, і то неясно, чи іноземним також, то ще і в наступній частині відбувається знову повернення до формулювання «результати творчої, інтелектуальної діяльності».

При кодифікації законодавства доцільно було б спробувати, не змінюючи конституційної норми, виразити в назві кодифікованого акту єдність результатів інтелектуальної, творчої діяльності та об'єктів права інтелектуальної власності. Наприклад «Основи законодавства про захист творчої, інтелектуальної діяльності як об'єктів права інтелектуальної власності».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. К. Горбачова, В. Нежевело, І. Хайхан Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті виконання міжнародних зобов'язань. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. №2. URL <http://uran.inprojournal.org/article/view/208281>
2. Орлюк О. П. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи. Право України. № 3. 2011. С. 4–20.
3. Крижна В. Варіанти кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2010. №1. С. 110-115.
4. Іващенко В. Розвиток законодавства з інтелектуальної власності у 2000-Х РР. (Історико-правовий аспект). Право та державне управління. 2017. №4 (29). Том 1. С. 19-25

Анастасія КІСІЛЬ

студентка 2 курсу,

Факультету соціології і права КПП ім. Ігоря Сікорського

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЯК ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ

На сьогоднішній день питання подолання наслідків пандемії гострого респіраторного захворювання COVID-19 є надзвичайно актуальними,

оскільки мають болісні наслідки майже для кожної родини на Землі. Законодавчі зміни, пов'язані з застосуванням карантинних обмежень в Україні, торкнулися усіх аспектів суспільного життя, більше того навіть публічно-правової сфери. Практика правозастосування заходів щодо профілактики, проведення діагностики та лікування станом на літо 2021 року інфікованих коронавірусом COVID-19, новим так званим індійським штамом «Дельта» та мутованим варіантом цього штаму «Дельта Плюс» (Надія Константінова, 2021) виявила прогалини та невідповідність цивільно-правових норм сучасним викликам, в тому числі й Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), які пов'язані з недостатньою визначеністю правового статусу приватної особи, гарантованого захисту її прав та свобод.

Мета даного дослідження полягає у з'ясуванні специфіки сучасного правового стану людини та похідного від нього цивільно-правового стану фізичної особи, засобів правового захисту її прав, свобод та інтересів в умовах поширення коронавірусної інфекції COVID-19. Сучасне суспільство хвилює, а почасти і тривожить загрозлива епідеміологічна ситуація, яка обумовлює застосування заборон та обмежень, оскільки їх періодична інтенсифікація суттєво впливає на звичний спосіб життя кожної людини, кожної організації і нашої країни в цілому. Громадянське суспільство в багатьох напрямках сформувало позицію стосовно необхідності чіткої правової диференціації інтересів суспільства у співвідношенні із свободою людської особистості. Безумовно, здійснювані сьогодні заходи не можна вважати свавільними та безпідставними, проте процес інтеграції і певною мірою домінування колективістських, публічно-правових цінностей все більше простежується в буденному житті суспільства, відповідно індивідуалістичні, тобто приватно-правові цінності втрачають свою пріоритетність. Очевидним є протиріччя таких понять як права людини та права суб'єктів апарату держави, наділених повноваженнями щодо впровадження відповідних заходів, обумовлених епідеміологічною ситуацією. Цікавою є думка В. Кучерявенко, що постанови Кабінету Міністрів стосовно забезпечення епідеміологічної безпеки можна

розцінювати як один із можливих напрямів регулювання суспільних відносин, проте, такі нормативно-правові акти мають безпосередньо відповідати принципам природного права (Кучерявенко, 2020).

Забезпечення такої відповідності передбачено основними правовими актами: міжнародними договорами, ратифікованими Україною, Конституцією та ЦКУ. Аналіз вище означених та інших не менш важливих актів показує, що в Основному Законі і міжнародних договорах права людини закріплені достатньо чітко і системно, чого з впевненістю не можна сказати про ЦКУ, який є основним актом цивільного законодавства України. В сучасних умовах цим Кодексом регламентується значний обсяг прав людини, яка позначається досить специфічним терміном – «фізична особа». Важливість визначеного ст. 24 ЦКУ поняття «фізична особа» полягає в тому, що провідне місце у сучасних товарно-грошових відносинах безумовно надається людині, на відміну від попереднього конституційного підходу, який визначав її як суб'єкта, що має стійкий правовий зв'язок з державою.

Важливо дослідити взаємозв'язок понять «фізична особа» та «людина». З позиції цивільного права, фізична особа – це людина, що є учасником цивільних відносин, яка будучи вершиною еволюції живих істот (*homo sapiens*) виступає соціальним суб'єктом у взаєминах із собі подібними. Визначальним для поняття людини є те, що вона може бути як безпосереднім суб'єктом, так і об'єктом впливу в іншій системі суспільних зв'язків. Загалом у цивільному праві приватна особа характеризується такими особливостями: вона не виступає в інтересах держави; у відносинах з іншими учасниками відсутнє владне підпорядкування; на засадах рівності та волевиявлення набуває власні права та обов'язки у відносинах, що виникають, як правило, з її ініціативи. Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що необхідність закріплення правового статусу людини, як цілісної, самостійної особистості в ЦК України є пріоритетним для належного забезпечення категорії природних прав людини. Доцільною є думка Є.Г. Харитонова та О.І. Харитонової щодо врегулювання цього питання шляхом внесення змін до

Книги другої ЦКУ, а саме: додаванням до неї розділу, який безпосередньо стосуватиметься природних прав людини під відповідною назвою «Цивільно-правовий статус природної фізичної особи» (Харитонов, 2020).

Підсумовуючи результати даної роботи, варто наголосити, що пріоритетним завданням у сфері реформування цивільного законодавства та приведення його у відповідність до пандемічних викликів є встановлення та закріплення у вітчизняних актах цивільного законодавства приватно-правового статусу людини, а також вироблення механізму ефективного захисту прав приватної особи й запобігання їхнього свавільного обмеження при застосуванні превентивних, карантинних та інших заходів в умовах пандемії COVID-19.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Константінова Н. 2021. Пояснюємо, що відомо про нові штами коронавірусу. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/delta-i-delta-plus-shcho-vidomo-pro-novi-shtamy/31322511.html>
2. Кучерявенко В. С. 2020. Результати проведення всеукраїнської науково-практичної конференції «Цивілістичні проблеми колізії приватних та публічних інтересів в умовах пандемії COVID-19». Наукове Життя. 39, С. 66-68.
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. 2020. Цивілістика перед викликами пандемії. Часопис Цивілістики. 37, С. 5-9.

Сергій ГОРДІЄНКО

д.ю.н., доцент,

доцент кафедри інтелектуальної власності

та приватного права ФСП

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ДИСЦИПЛІНИ ПРО ПРАВО НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ КАДРІВ КПІ

Процеси, які пов'язані із забезпеченням прав інженерно-технічних

кадрів України на інформаційні ресурси будь-якого характеру сьогодні стають ареною зухвалих і непримиренних «баталій» між компаніями і державами за вплив на всі або окремі сфери і регіони. Така ситуація вимагає терміново змінювати систему підготовки інженерно-технічних кадрів, юристів, лікарів і всіх інших спеціалістів, підпорядкувати її ідеям формування в них засад нової інформаційно-комунікаційної культури на засадах інноваційної.

За таких умов найважливішою проблемою сучасної вищої освіти стає вивчення понять і ціннісного виміру інформації.[1]

На тлі нових викликів особливої уваги вимагає необхідність організації вивчення дисциплін із захисту інформації, інтелектуальної власності зокрема.

Постійно продукуючи інновації – якісно нові знання, інженерно-технічні працівники мають бути впевненими в належності їм останніх і оперувати знаннями з їх відповідного захисту.

Як нами вже зазначалося, за таких умов при плануванні навчально-виховного процесу в технічному університеті пропонується виходити з такого:

— спочатку просто існує інформація як певна непізнана, чи пізнана характеристика матерії та енергії;

— в результаті специфічної розумової людської діяльності з пізнання інформації з'являються відомості;

— останні мають бути класифіковані і створювати інформаційні масиви;

— інноваційна діяльність з інформаційними масивами створює якісно нові знання;

— інформаційні масиви з якісно нових знань є ресурсами;

— інформаційні ресурси мають свою вартість і їх ціна повинна виражатися в грошовому еквіваленті;

— від цінності інформаційних ресурсів залежить система їх захисту;

— інформаційні ресурси повинні бути комерціалізованими;

— комерціалізації без власника практично приречена на невдачу;

— інформаційні ресурси при набутті власника стають об'єктами

інтелектуальної власності;

— об'єкти інтелектуальної власності підлягають як неюрисдикційному захисту, так і юрисдикційному у повному обсязі.

Всі науково-навчальні дисципліни повинні структурно формувати предмет діяльності підрозділів, які викладають зазначені дисципліни: інформація – право на інформацію – створення якісно нового знання і його комерціалізація (інноваційна діяльність) – право на інтелектуальну власність – процедура патентування (закріплення прав на ОІВ) – комерціалізація інтелектуальної власності – захист інтелектуальної власності.

Важливою функцією, як сучасної вищої школи, так і НТУУ «КПІ» є інвентаризація та комерціалізація існуючих інформаційних ресурсів.

Запропоновані напрями діяльності ВНЗ повинні формувати платформу для вивчення нових навчально-наукових предметів, які сприяють реалізації права на інтелектуальну власність. Їх основою є вивчення знань про інформацію – права на інформацію – про процеси створення якісно нових знань і їх комерціалізацію (інноваційна діяльність) – про право на інтелектуальну власність і її захист.

Тобто, наукова та навчальна частини дисциплін, які мають вивчати сьогодні студенти технічних університетів має складатися з:

1. Інформаційного блоку:

Наука – Інформаціологія.

Навчальна дисципліна – Право на інформацію.

2. Інноваційного блоку:

Наука – Інноватика (галузь знань, що включає методологію й організацію інноваційної діяльності).

Навчальна дисципліна – Інноваційна діяльність – Правове регулювання інноваційної діяльності.

3. Блоку інтелектуальної власності:

Наука – Інтелектуальна власність.

Навчальна дисципліна – Право на інтелектуальну власність – Процедура «патентування» об'єктів інтелектуальної власності.

Зазначені блоки є основою формування знань, умінь та навичок у бакалаврів, магістрів та «докторів філософії».

Відзначимо, що освітні стандарти і підвищення кваліфікації викладачів за даними напрямками мають постійно удосконалюватися у відповідності до сучасних реалій заради підготовки висококваліфікованих інженерно технічних кадрів Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського».

У якості напрямів підвищення рівня науково-педагогічного складу можливим вбачається проведення науково-практичних форумів за такими напрямками:

1. Системність методологій пізнання соціально-політичних феноменів.
2. Джерела, категорії та поняття «інформаційного права», інноваційної діяльності та права на інтелектуальну власність.
3. Система складових «інформаційного права, інноваційної діяльності та права на інтелектуальну власність.
4. Загрози інформації з обмеженнями у доступі в Україні та компетенція державних та недержавних структур із її захисту: реалії та перспективи.
5. Теоретико-прикладні аспекти оцінки інформації як основи нематеріальних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Соснін О.В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України: Монографія / О.В. Соснін – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 572 с.

Юлія КАНАРИК

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Фотографія є важливим винаходом людства, що активно використовується в різних сферах суспільного життя: з освітньою метою, в наукових дослідженнях, в рекламі, в дозвіллі. В умовах сьогодення складно уявити книгу, журнал чи інтернет-сайт без фотографій. З огляду на це, цілком логічно, що у системі об'єктів авторських прав фотографія займає одне з провідних місць. Однак, попри це, нині чинне законодавство України, що забезпечує правове регулювання охорони фотографічних творів як об'єктів авторського права містить чимало прогалин та колізій, а також застарілих норм, що давно втратили свою актуальність та не відповідають у повній мірі потребам сучасності.

Авторське право на фотографічний твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору [1]. При цьому, відповідно до положень національного законодавства охорона фотографічних творів становить діє протягом усього життя автора й 70 років після його смерті, що відповідає статті 9 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право 1996 року [2], стороною якого є Україна. Проте, на жаль, на практиці порушення авторських прав на фотографічний твір є дедалі більш поширеним явищем. Така ситуація обумовлюється, на наш погляд, насамперед, недосконалістю законодавчої бази у цій сфері.

Так, зокрема, проаналізувавши положення Цивільного кодексу України [3] та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] можна дійти висновку про відсутність у вказаних нормативно-правових актах визначення поняття «фотографічний твір». Разом з тим, правильне тлумачення цього

поняття є важливим для вирішення поставлених питань, пов'язаних із захистом авторських прав на фотографічні твори.

У контексті досліджуваного питання слід зазначити, що наразі у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону про авторське право і суміжні права №5552-4 від 09.06.2021 року [4], який заповнює наявну законодавчу прогалину у частині визначення поняття фотографічного твору.

Вирішує вказаний законопроект й проблему колізії положень Цивільного кодексу України [3] та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] у частині регулювання авторських прав на фотографічні твори. Маємо на увазі ст. 433 Цивільного кодексу України [3] та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Разом з тим, законопроект пропонує нам дещо двоякі зміни до нині чинного законодавства у частині регулювання питання цивільно-правової охорони фотографічних творів. Таких висновків ми дійшли виходячи з того, що згідно положень вказаного законопроекту з одного боку передбачається дещо ширший підхід сутність якого зводиться до виділення фотографічних творів в окремий вид об'єктів права інтелектуальної власності. Крім того, передбачається також надання охорони як об'єкту авторського права творам, виконаним способами, подібними до фотографії. Слід зазначити, що такі зміни сприятимуть приведенню у відповідність положень Цивільного кодексу України [3] та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1].

У той же час, з іншого боку законопроектом [1] пропонується внести уточнення до ч. 2 ст. 433 Цивільного кодексу України [3] щодо оригінальності як обов'язкової ознаки їх охорони як об'єктів авторського права. Тобто у цій частині можна стверджувати щодо певного звуження цивільно-правової охорони фотографічних творів. Зокрема, маємо на увазі зміни, які пропонується внести до ст. 433 «Об'єкти авторського права» Цивільного кодексу України [3]. Втім, на наш погляд, запропоновані зміни є цілком виправданими та обґрунтованими.

Слід зазначити, що в наукових колах [5, с. 15; 6, с. 60] неодноразово

наголошувалося на доцільності надання правової охорони як об'єктам авторського права лише оригінальними фотографічними творам. Ми цілком підтримуємо таку позицію. Адже саме такий підхід забезпечить уникнення на практиці непорозумінь з цього приводу.

Отже, керуючись наведеним, можна зробити висновок, що прийняття за основу досліджуваного законопроекту буде, безсумнівно, позитивним кроком на шляху до удосконалення цивільно-правової охорони фотографічних творів. Втім, потрібно зазначити, що ухвалення проекту №5552-4 від 09.06.2021 року не вирішить усі наявні у цій сфері проблеми. Зокрема, поза увагою проекту залишилося питання визначення рівня оригінальності певного фотографічного твору.

Враховуючи вищезазначене, видно, що законодавство України в аспекті встановлення цивільно-правової охорони фотографічних творів як об'єктів авторських прав не позбавлене окремих недоліків: прогалин, суперечливих та застарілих положень, тощо. Так, нині чинне законодавство не містить тлумачення поняття «фотографічний твір», відсутні законодавчого визначені гарантії, що значно ускладнює режим правової охорони фотографічного твору як об'єкта авторських прав. Все це свідчить про необхідність внесення низки законодавчих змін. Зокрема, доцільно було б таки прийняти проект Закону про авторське право і суміжні права №5552-4 від 09.06.2021 року з відповідним внесенням передбачених ним змін. Очікується, що запропоновані зміни сприятимуть підвищенню ефективності цивільно-правової охорони фотографічних творів як об'єктів авторського права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 року №3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3792-12/find?text=%F4%EE%F2%EE%E3%F0%E0%F4%B3%F7%ED%E8%E9+%F2%E2%B3%F0> (дата звернення: 21.09.2021)
2. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996

року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_770 (дата звернення: 21.09.2021)

3. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення: 21.09.2021)

4. Проект Закону про авторське право і суміжні права № 5552-4 від 09.06.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72188 (дата звернення: 21.09.2021)

5. Мазуренко С. В. Авторське право на фотографії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. №42. С. 12-19.

6. Канарик Ю. С., Скляр Я. В. Захист авторських прав на фотографічні твори: вітчизняний та світовий досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 59-61.

Василь САЙ

аспірант кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ТА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Відповідно до статті 10 Європейської конвенції з прав людини, кожен має право на свободу вираження поглядів.

У Міжнародних договорах Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) та Директивах ЄС використовується поняття «цифрове середовище», яке означає способи, у які люди використовують комп'ютери (в тому числі: ноутбуки, планшети, телефони тощо) та мережу Інтернет. Цифрове середовище також включає в себе веб-сайти, електронні документи, оцифровані об'єкти інтелектуальної власності (файли), які використовуються на відповідних пристроях, що не передбачають паперової форми.

Свобода вираження поглядів залишається правом незалежно від того, поширюється інформація усно, в газеті чи на веб-сайті, а також вона включає

право вільно шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї онлайн.

Існує безліч важливих тем, в контексті яких приватні особи поширюють особисту думку в цифровому середовищі. Наприклад, у соціальних мережах користувачі все частіше «говорять владі правду», що, безумовно, відіграє важливу роль у розвитку демократичного громадянського суспільства. Проте, необхідно відмежовувати толерантне вираження поглядів від деструктивних і націлено жорстоких повідомлень. В таких випадках перед кожною державою постає виклик щодо пошуку золотієї середини між правом осіб висловлювати свої переконання, зокрема, думками, які ображають, шокують або непокоять, а також правами інших осіб на захист від повідомлень, що містять «мову ненависті».

Поширеною є думка про те, що держави повинні прийняти законодавство, яке б забезпечувало мережеву нейтральність як один з основоположних принципів Інтернету [1]. Однак, не слід забувати, що кожна держава, в залежності від її історичного досвіду, релігійних та культурних цінностей, намагається самостійно визначити підходи до регулювання контенту в цифровому середовищі.

Наразі лише Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ наділений спеціальним мандатом для здійснення моніторингу і зміцнення свободи вираження поглядів. Офіс Представника активно діє на теренах держав-членів ОБСЄ і тісно співпрацює з Радою Європи. На міжнародному рівні ЮНЕСКО і Спеціальний доповідач ООН з питань свободи переконань і вираження поглядів сприяють підвищенню обізнаності та уточненню міжнародних стандартів щодо свободи вираження поглядів онлайн. А ініціативи таких країн, як Швеція, Нідерланди і Австрія, є прикладом передової практики зі сприяння реалізації свободи вираження поглядів.

У своїй Декларації незалежності кіберпростору 1996 р. Джон П. Барлоу оголосив *«глобальний соціальний простір є незалежним за своєю природою від тиранії, яку Ви (держави) намагаєтесь нав'язати нам»* [2]. Проте, коли Барлоу заперечив наявність у держав *«морального права керувати нами*

(мешканцями кіберпростору)», він помилявся. Моральне право керувати дійсно є (і навіть обов'язок керувати), але лише настільки, наскільки держави мають за мету захистити людську гідність, безпеку і права людини.

Коаліція «За вільний Інтернет» проаналізувала всі законодавчі ініціативи у сфері свободи вираження поглядів в Інтернеті [3]. Пропоновані законопроекти (у Верховній Раді України восьмого скликання) часто дублювалися, містили неоднозначні визначення та непропорційні підстави й порядок обмеження свободи слова в Інтернеті.

Інтернет створив безпрецедентні можливості для обміну інформацією. Водночас, такий доступ до знань неминуче пов'язаний із серйозними ризиками й загрозами, такими, як погрози насильства та мова ворожнечі.

Зважаючи на це, право на свободу вираження поглядів онлайн не є абсолютним і може підлягати обмеженню. Проте, будь-яке регулювання та законодавче обмеження цифрових прав мають розроблятися прозоро, відкрито та інклюзивно, тобто з участю представників не лише державних органів, але й громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Свобода вираження поглядів та Інтернет» Вольфганг Бенедек та Маттіас Кеттеман. Видавництво Ради Європи.
2. Barlow J. P. (8 лютого 1996), A Declaration of the Independence of Cyberspace. – Davos (www.projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html).
3. Аналітичний звіт «Свобода слова в Інтернеті: законодавчі ініціативи та практика розгляду кримінальних справ в Україні у 2014-2018 рр.»: https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/zvit_1.pdf

Інна ГОРІСЛАВСЬКА

кандидат юридичних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Нині в Україні на 1000 осіб 4,5 шлюбів та 3,1 – розлучень за 2020 рік, та

ще й природне скорочення населення склало мінус 8,1 , що негативним чином впливає і на питання щодо встановлення фактів походження дитини [1]. Цивільний стан особи – це правове положення конкретного громадянина як носія різноманітних прав та обов’язків, у тому числі майнових та особистих немайнових, яке визначається фактами та обставинами як природного, так і соціального громадського характеру [2, с. 63]. Відповідно до ст. 49 ЦК України та ст.ст.122, 125 СК України [3] походження дитини від певних батьків стає юридичним фактом лише за умови його посвідчення органом реєстрації актів цивільного стану.

Таким, що не відповідає положенням Конвенції ООН з прав дитини [4], що набула чинності для України 27 вересня 1991 року в частині забезпечення права дитини знати своїх батьків і мати право на їх піклування (ст. 7 Конвенції), є виключення статті 127 СК України, за положеннями якої чоловік, що не перебував у шлюбі з матір’ю дитини, мав право подати заяву про визнання батьківства у визначених статтею випадках. Відтак визнання батьківства у випадку, якщо мати і батько не перебувають у зареєстрованому шлюбі, відносно дитини можливе лише на підставі спільної заяви матері та батька дитини, а за її відсутності – за рішенням суду (ст. 125 СК України). І хоча передбачено процедуру визнання батьківства за рішенням суду (ст. 128 СК України) через подання позову про визнання батьківства особою, яка вважає себе батьком дитини, така обставина веде до затягування процесу встановлення походження дитини додатковою процедурою. Тим паче, що Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні [5] визначають, що державна реєстрація народження дитини проводиться з одночасним визначенням її походження та присвоєнням їй прізвища, власного імені та по батькові, а серед підстав для проведення державної реєстрації народження дитини – рішення суду про встановлення батьківства не має. Проте у 2016 році Правила були доповнені абзацом про те, що якщо державна реєстрація народження дитини проводиться на підставі рішення суду про встановлення факту народження, дані про дату і місце народження дитини зазначають

відповідно до рішення суду.

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України [6] можливо встановити походження дитини через встановлення факту батьківства у порядку окремого провадження відповідно до п.1. ч.1 ст. 315 ЦПК України, а саме: суд розглядає справи про встановлення факту родинних відносин між фізичними особами. Ще одним небезспірним питанням є положення ст. ст. 129 та 139 СК України, а саме: до вимоги про визнання батьківства (материнства) застосовується позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про своє батьківство. Прикладом, що незастосування такого положення є CASE OF M.T. v. UKRAINE (Application №. 950/17) [7]. Справа стосувалася позову заявника про визнання його батьківства, який національні суди відхилили з підстав пропущення строків позовної давності, не взявши до уваги поважність причин пропуску.

Запроваджена особливість встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України (ст. 317 ЦПК України). Викликає увагу віднесення до кола заявників «родичів», оскільки у межах СК України здійснюється регулювання сімейних, зокрема, особистих немайнових відносин між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимою та падчеркою, пасинком. Якщо провести аналіз ЦК України, то до кола «родичів» відносять також і родичів спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно (ст. 1265 ЦК України).

Доцільно чітко окреслити коло осіб, що можуть бути заявниками у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України; та «зняти» обмеження щодо термінів позовної давності у справах про визнання батьківства (материнства).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України. Загальні коефіцієнти природного руху населення за типом місцевості по регіонах у 2020 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.10.2021).

2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 ч. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. Ч. 1. 692с.
3. Сімейний кодекс України : кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Редакція від 01.01.2021).
4. Про права дитини : Конвенція ООН від 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. №789XII (78912). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (Редакція від 20.11.2014).
5. Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 18 листопада 2003 р. № 140/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text> (Редакція від 04.06.2021).
6. Цивільний процесуальний кодекс України : кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (Редакція від 05.08.2021).

Лілія ПАНЬКОВА

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного та господарського права,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

Згідно даних за 2017 рік Україна посідає 25 місце (14 230 000 осіб) у світовому рейтингу країн з найбільшою кількістю туристів [1,97]. Звичайно, світова пандемія суттєво вплинула на показники і дані за 2020-21 роки будуть значно відрізнятись, однак туристична привабливість України – факт беззаперечний. Туристична галузь вимагає створення відповідної інфраструктури, перш за все, закладів готельного господарства різних цінових категорій з гарантованим рівнем якості.

Конституція України (стаття 42) встановлює, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів

послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Це стосується і споживачів готельних послуг.

Закон України «Про захист прав споживачів» вказує, що споживач - фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг (далі – Правила) [2]. затверджені Наказом Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 № 19 визначають поняття «споживач», «готель», «готельна послуга» та інші. Так, готельна послуга складається з основних та додаткових послуг, що надаються споживачу відповідно до категорії готелю.

Основні послуги - обсяг послуг готелю (проживання, харчування тощо), що включається до ціни номера (місця) і надається споживачу згідно з укладеним договором. Додаткові послуги - обсяг послуг, що не належать до основних послуг готелю, замовляються та сплачуються споживачем додатково за окремим договором.

Готель має право укласти договір з замовником (споживачем) на бронювання номерів (місць) шляхом підписання його двома сторонами, а також шляхом прийняття заявки на бронювання за допомогою поштового, телефонного або іншого зв'язку (засобів електронної пошти, включаючи факсимільну), який дозволяє достовірно встановити належність заявки споживачу або замовнику.

Таким чином, ключовим документом у відносинах між готелем і споживачем є договір. Договір про надання основних готельних послуг споживачу вважається укладеним після оформлення документів на проживання (заповнення анкети, реєстрації) та засвідчується розрахунковою квитанцією або іншим розрахунковим документом, що підтверджує укладення договору і містить у собі: найменування готелю, його реквізити (для

приватного підприємця - прізвище, ім'я по батькові, інформацію про державну реєстрацію); прізвище, ім'я та по батькові споживача; інформацію про номер (місце в номері), що надається; ціну номера (місця в номері); інші необхідні дані на розсуд готелю.

При недотриманні вимог щодо укладання таких договорів, споживач втрачає можливість захистити своє право на якісні послуги, це стосується і документів, що посвідчують оплату готельних послуг.

Так, у справі № 453/338/19 [3] Сколівський районний суд Львівської області розглянувши цивільну справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Товариство з іноземними інвестиціями «Горари»» до Відповідачки обгрунтовано прийняв рішення про стягнення на користь ТОВ «Товариство з іноземними інвестиціями «Горари»» 81257 грн. заборгованості за договором про надання послуг з тимчасового розміщення та додаткових послуг у готельному комплексі у зв'язку з відсутністю у матеріалах справи будь-яких належних та допустимих доказів добровільної сплати відповідачем позивачеві наданим останнім готельних послуг.

Таким чином, проблема захисту прав споживачів готельних послуг має комплексний характер. Споживач має знати про свої права і алгоритм їх захисту, сумлінно виконувати свої обов'язки як сторона відносин щодо готельних послуг та дотримуватись встановленим законодавством вимог до оформлення документів, що супроводжують готельні послуги.

Власники готельного бізнесу, менеджери, адміністратори готелів також повинні мати відповідний рівень знань про права та обов'язки сторін у відносинах, що виникають між надавачем послуг та споживачем. Тому практика введення у навчальні плани майбутніх готельєрів дисциплін правового блоку є не просто обгрунтованою, а нагальною потребою. Позитивний досвід співпраці правників і майбутніх фахівців готельно-ресторанної сфери набувається, зокрема у Національному університеті біоресурсів і природокористування України під час вивчення дисциплін юридичного спрямування студентами спеціальності «Готельно-ресторанна

справа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мир в цифрах – 2020. Карманний справочник/ Пер. с англ. И. Старцева. М.: Олимп-Бизнес, 2020. 266с.
2. Наказ Державної туристичної адміністрації України від 16.03.2004 № 19 «Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг» // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04#Text>
3. Рішення у справі № 453/338/19 (№ провадження 2/453/229/19) [2019] Сколівський районний суд Львівської області // Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85636355>

Леонід КОЗЯТИНСЬКИЙ

магістр факультету соціології і права

Науковий керівник: *Марія ЯЩАРОВА* к.ю.н.

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

У сучасному світі технології розвиваються з надзвичайною швидкістю. Дедалі частіше трапляються ситуації коли люди опановують, звикають, до певної технології тоді, коли ця технологія вже стає неефективною, застарілою, несумісною з іншими технічними рішеннями (засобами). З огляду на це хмарні сервіси видаються доволі перспективним рішенням оскільки вони постійно підтримуються компанією - надавачем послуг, не мають проблеми з оновленням технічного оснащення, оскільки цим також опікується компанія, яка надає послугу хмарного сервісу.

Хмарні сервіси існують з початку 21 століття, а найвідоміші сервіси такі як Google Drive та Dropbox були запущені у 2009 році. Однак на сьогодні чинним вітчизняним законодавством не визначено що таке хмарні технології, хмарні сервіси та хмарні обчислення. Це породжує цілу низку доволі очевидних проблем, зокрема:

- що таке хмарний сервіс, технологія, обчислення;
- об'єкти і суб'єктивний склад цих правовідносин, а також що можна вважати предметом послуги хмарного сервісу;
- гарантії безпеки хмарних технологій, захист від втрати особистої інформації чи її протиправного поширення без відома особи.

Актуальні питання використання хмарних технологій та сервісів, їх технічну захищеність, системний аналіз переваг і недоліків даної сфери значний вклад внесли вчені у своїх наукових працях щодо забезпечення інформаційної безпеки, а саме В. Брижко, О. Юдін, І. Аулов, І. Горбенко, О. Гладківська та деякі інші.

Міжнародна спільнота також не оминає таку проблематику, згідно з щорічним рейтингом BSA Global Cloud Computing Scorecard за 2018 рік 24 провідні країни, відповідно до своїх стратегій розвитку хмарних технологій, визначають такі основні завдання у цій галузі: забезпечення всієї території країни високошвидкісним інтернетом, надання доступу і реальної можливості для всіх громадян користуватися цим інтернетом, приватність даних, захист даних у хмарі від протиправних втручань, вільний ринок хмарних послуг, захист права інтелектуальної власності .

Швидке вдосконалення та поширення хмарних технологій зараз є одним з тих ключових трендів, що в найближчі роки помітно вплинуть на глобальний розвиток не лише ІТ сфери, але й бізнесу, фінансів, державного управління, інтелектуальної власності, освіти і багатьох інших сфер людського життя , а також надасть можливість організаціям та іншим суб'єктам відмовитись від значних витрат на власну ІТ інфраструктуру на користь отримання всіх необхідних ІТ-ресурсів онлайн, розглядається як перспективний та рентабельний модернізаційний вибір, оптимальна інвестиція в майбутнє. Також за результатами авторитетної International Data Corporation, вже у 2015 році до 60 % всіх даних людства зберігатиметься у хмарах.

Отже, вище зазначене свідчить про те, що хмарні технології вже зараз є одним із суттєвих чинників міжнародного розвитку, вплив якого

найближчими роками багатократно зросте.

Хмарні обчислення (англ. Cloud Computing) - модель забезпечення повсюдного та зручного доступу на вимогу через мережу до спільного пулу обчислювальних ресурсів, що підлягають налаштуванню (наприклад, до комунікаційних мереж, серверів, засобів збереження даних, прикладних програм та сервісів), і які можуть бути оперативно надані та звільнені з мінімальними управлінськими затратами та зверненнями до провайдера.

В національному законодавстві на сьогодні відсутні спеціальні норми, які б регулювали суспільні відносини пов'язані з використанням хмарних сервісів, проте така робота ведеться. Так, проект Закону №2655 «Про хмарні послуги» від 20.12.2019 р., пропонує такі ключові визначення:

- Кабміном визначається спеціальний уповноважений орган який регулює діяльність у сфері хмарних послуг.
- порядок доступу до інформації, яка обробляється в системі хмарних обчислень, визначається у договорі, укладеному між надавачем хмарних послуг та володільцем інформації або власником системи.
- надавач хмарних послуг забезпечує захист інформації в системі хмарних обчислень, а також надання володільцю інформації або власнику системи відомостей щодо захисту інформації в системі хмарних обчислень від внутрішніх та зовнішніх загроз, кібератак, в порядку та на умовах, визначених цим Законом та договором щодо надання хмарних послуг.
- вперше визначалися такі поняття як: надавач хмарних послуг; користувач хмарних послуг; хмарна послуга; хмарні ресурси;
- визначаються істотні умови договору про надання хмарних послуг для Публічних користувачів. Це зокрема порядок доступу до даних, порядок видалення даних з серверів, порядок та строки передачі даних, вимоги щодо безперебійності роботи серверів.

Резюмуючи вище зазначене зробити висновок, що зміни які пропонуються даним проектом закону є цілком виправданими і можуть бути основною для подальшої розробки законодавства у цій галузі. Визначено що

суб'єктами цих відносин є як фізичні особи-підприємці так і юридичні особи. Також встановлено обов'язки надавача і користувача. Гарантує безпеку і несе відповідальність за втрату інформації надавач послуг. Відповідальність за порушення умов договору чи за завдану шкоду буде відшкодовуватися в порядку цивільного судочинства. Завдяки таким змінам з'явиться і судова практика, яка буде гарантувати захист прав людини у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. BSA Global Cloud Computing Scorecard, 2018 рік, веб-сайт, URL: <https://cloudscorecard.bsa.org/2018/> (дата звернення: 03.10.2021)
2. Symantec : Protecting a Cloudier Future. Market Report. November 2012. URL: http://www.symantec.com/content/en/us/enterprise/white_papers/esg-prote ; (дата звернення: 03.10.2021)
3. IDC Predictions 2013. Competing on the 3rd Platform: Opportunities at the Intersection of Mobile, Cloud, Social, and Big Data URL: <https://abdullahnabulsi.files.wordpress.com/2013/01/i-d-c-p-r-e-d-i-c-t-i-o-n-s-2-0-1-3-c-o-m-p-e-t-i-n-g-o-n-t-h-e-3-r-d-p-l-a-t-f-o-r-m.pdf> (дата звернення: 03.10.2021)
4. The NIST Definition of Cloud Computing, NIST Special Publication 800-145, 2011. URL: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/Legacy/SP/nistspecialpublication800-145.pdf> (дата звернення: 03.10.2021)
5. Проект Закону про Хмарні послуги Номер 2655, дата реєстрації: від 20.12.2019 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67744 (дата звернення: 03.10.2021)

Ілля ЯРОШ

студент 4 курсу

факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник: **Ольга ГОЛОВКО**

ст. викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного

права, к.ю.н. КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА ЇХ РОЛЬ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Формування громадянського суспільства найчастіше пов'язане зі створенням та функціонуванням громадських організацій. В різних країнах виникнення таких організацій зумовило появу відповідних правових норм, на підставі яких регулюється їх діяльність. Водночас діяльність громадянського суспільства є невід'ємною складовою захисту прав людини [1]. Саме тому дослідження правового статусу правозахисних організацій є безумовно актуальним з огляду на сучасні тенденції глобалізації та розвитку громадянського суспільства.

Важливо розуміти, що правовий статус громадських організацій на національному рівні визначається законом певної держави. З історичного боку, статус громадських формувань змінювався разом із суспільством і статусом особистості, в період з кінця ХІХ до середини ХХ ст. у Західній Європі законодавче регулювання права на об'єднання та діяльності об'єднань громадян було закріплено на конституційному рівні [2, с. 37-34]. В той же час, деякі об'єднання громадян почали свою діяльність поширювати за межі власних країн. Однак на міжнародному рівні статус громадських організацій не визначався тривалий час, що, в тому числі, обмежувало їхні ініціативи щодо захисту прав людини на регіональному рівні та у світі в цілому.

Зрештою, поява таких інституцій як Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) та Рада Європи зумовила широку співпрацю з громадськими

організаціями, особливо із тими, які поширювали свою діяльність на кілька країн, а також надала більше прав та можливостей для них.

Наприклад, така міжнародна організація як Amnesty international з 1964 року має спеціальний консультативний статус в ООН, що дозволило їй визначати важливі зміни у сфері прав людини, надати свої рекомендації під час прийняття міжнародних документів щодо захисту прав людини, зокрема конвенцій проти катувань, про права дитини, протоколів щодо скасування смертної кари тощо [3].

24 квітня 1986 року Рада Європи розробила Європейську конвенцію про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій (далі – Конвенція), яка застосовується до задекларованих міжнародних асоціацій, фондів, приватних інститутів, що іменуються в конвенції «NGO» («non-governmental organization»). Такі організації повинні мати вплив на території мінімум двох держав, а зі статті 2 Конвенції випливає, що статус та правоздатність таких організацій мають визнаватися іншими державами, а також встановлюються правом держави, в якій мало місце заснування організації [4].

Хоча Конвенція нератифікована Україною, її окремі положення можна простежити у Законі України «Про міжнародне приватне право». Зокрема, відповідно до ст. 26 та 29 Закону цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи, але свою діяльність на території України вона має здійснювати відповідно до законодавства України [5]. Таким чином, іноземні громадські формування на території України повинні керуватися нормами законодавства України, а їхній правовий статус визначається як їх особистими законами, так і законодавством України. Тобто, з одного боку, вони мають здатність набувати для себе права та створювати обов'язки такі, як визначено особистим законом, а з іншого – діяти в рамках законодавства України, яке, цілком можливо, може наділяти громадські організації вужчими правами, ніж їхній особистий закон.

Водночас резолюцією 53/114 Генеральної Асамблеї ООН була прийнята

Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи (далі – Декларація). Відповідно до ст. 16 Декларації неурядові організації відіграють важливу роль у сприянні більш глибокого розуміння громадськістю питань, пов'язаних з усіма правами людини і основними свободами [6]. Таким чином, на рівні ООН закріплено статус громадських організацій як важливих суб'єктів захисту прав людини.

Фактично, громадські організації завжди у своїй діяльності спиралися на міжнародні стандарти захисту прав людини, що, без сумніву, вплинуло на рішення державних органів запроваджувати ці стандарти у власних країнах. Сьогодні законодавство більшості демократичних держав світу щодо захисту прав людини та діяльності громадських формувань уніфіковане, що проявляється в імплементації норм міжнародних договорів у національне законодавство. Зокрема, як зазначають В. Кириченко та Ю. Соколенко, «визнавши Загальну декларацію прав людини», Україна включила до своєї Конституції чимало приписів, «які змістовно чи навіть текстуально відтворюють її положення» [7, с. 14].

Водночас, реалізуючи свої інтереси на міжнародному рівні, громадські організації «встановлюють контакти також із міжнародними регіональними й універсальними інституціями, які можуть надати їм підтримку в покращенні стану захисту прав людини у відповідних країнах» [8, с. 101].

Активна взаємодія громадських організацій із міжурядовими інституціями вказує на те, що їхні інтереси реалізуються не лише на рівні приватноправових відносин, а й на рівні публічно-правових. З огляду на це доцільно говорити про тісний взаємозв'язок приватного та публічного права. Однак варто пам'ятати, що громадські організації будуть учасниками міжнародних приватноправових відносин лише у разі, якщо виступатимуть у них як рівні суб'єкти. Захищаючи права людини, громадські організації частіше виступають як суб'єкти публічно-правових відносин під час взаємодії

з міжурядовими організаціями, а також органами влади. Разом з тим, громадські організації захищають права людини винятково на приватноправному рівні, коли організують просвітницькі заходи, благодійні акції, моніторинги думок населення щодо розвитку прав людини тощо.

Висновок. Таким чином, правовий статус громадських організацій на міжнародному рівні регулюється міжнародними нормативними актами, а також національним законодавством. Громадські організації стають суб'єктами міжнародного приватного права, коли їхня діяльність поширюється на дві та більше держав та стосується відносин приватноправового характеру. В контексті захисту прав людини вони мають широкі можливості реалізовувати свої інтереси як у сфері міжнародного публічного, так і приватного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Громадські організації можуть долучитися до підготовки Універсального періодичного огляду з прав людини. *UNDP*. 2020. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/civil-society-for-democracy-and-rights/call-to-csos-to-submit-reports-for-upr.html> (дата звернення: 27.09.2021).

2. Кравчук В. М. Неурядові організації європейських країн: досвід правового регулювання. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: збірник наук. праць. Вип. 48. Ч. 2. К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, ІМВ, 2004. С. 35-40.

3. United Nations (UN). *Amnesty international*. URL: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/united-nations/> (дата звернення: 27.09.2021).

4. Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій від 24.04.1986 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_683#Text (дата звернення: 27.09.2021).

5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 27.09.2021).

6. Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи від 09.12.1998 р.: Генеральна Асамблея A/RES/53/144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_349#Text (дата звернення: 27.09.2021).

7. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Загальна декларація прав людини: історико-правові аспекти (до 70-річчя прийняття). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. № 26. Т. 2. С. 12-15.

8. Алмаші М. М. Захист прав людини неурядовими правозахисними організаціями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32. Т. 1. С. 98-103.

Анастасія КІСІЛЬ

студентка 2 курсу,

Факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЯК ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ

На сьогоднішній день питання подолання наслідків пандемії гострого респіраторного захворювання COVID-19 є надзвичайно актуальними, оскільки мають болісні наслідки майже для кожної родини на Землі. Законодавчі зміни, пов'язані з застосуванням карантинних обмежень в Україні, торкнулися усіх аспектів суспільного життя, більше того навіть публічно-правової сфери. Практика правозастосування заходів щодо профілактики, проведення діагностики та лікування станом на літо 2021 року інфікованих коронавірусом COVID-19, новим так званим індійським штамом «Дельта» та мутованим варіантом цього штаму «Дельта Плюс» (Надія Константинова, 2021) виявила прогалини та невідповідність цивільно-правових норм сучасним викликам, в тому числі й Цивільного кодексу

України (далі – ЦКУ), які пов’язані з недостатньою визначеністю правового статусу приватної особи, гарантованого захисту її прав та свобод.

Мета даного дослідження полягає у з’ясуванні специфіки сучасного правового стану людини та похідного від нього цивільно-правового стану фізичної особи, засобів правового захисту її прав, свобод та інтересів в умовах поширення коронавірусної інфекції COVID-19.

Сучасне суспільство хвилює, а почасти і тривожить загрозлива епідеміологічна ситуація, яка обумовлює застосування заборон та обмежень, оскільки їх періодична інтенсифікація суттєво впливає на звичний спосіб життя кожної людини, кожної організації і нашої країни в цілому. Громадянське суспільство в багатьох напрямках сформулоало позицію стосовно необхідності чіткої правової диференціації інтересів суспільства у співвідношенні із свободою людської особистості. Безумовно, здійснювані сьогодні державою заходи не можна вважати свавільними та безпідставними, проте процес інтеграції і певною мірою домінування колективістських, публічно-правових цінностей все більше простежується в буденному житті суспільства, відповідно індивідуалістичні, тобто приватно-правові цінності втрачають свою пріоритетність. Очевидним є протиріччя таких понять як права людини та права суб’єктів апарату держави, наділених повноваженнями щодо впровадження відповідних заходів, обумовлених епідеміологічною ситуацією. Цікавою є думка В. Кучерявенко, що постанови Кабінету Міністрів стосовно забезпечення епідеміологічної безпеки можна розцінювати як один із можливих напрямів регулювання суспільних відносин, проте, такі нормативно-правові акти мають безпосередньо відповідати принципам природного права (Кучерявенко, 2020).

Забезпечення такої відповідності передбачено основними правовими актами: міжнародними договорами, ратифікованими Україною, Конституцією та ЦКУ. Аналіз вище означених та інших не менш важливих актів показує, що в Основному Законі і міжнародних договорах права людини закріплені достатньо чітко і системно, чого з впевненістю не можна сказати про ЦКУ,

який є основним актом цивільного законодавства України. В сучасних умовах цим Кодексом регламентується значний обсяг прав людини, яка позначається досить специфічним терміном – «фізична особа». Важливість визначеного ст. 24 ЦКУ поняття «фізична особа» полягає в тому, що провідне місце у сучасних товарно-грошових відносинах безумовно надається людині, на відміну від попереднього конституційного підходу, який визначав її як суб'єкта, що має стійкий правовий зв'язок з державою.

Важливо дослідити взаємозв'язок понять «фізична особа» та «людина». З позиції цивільного права, фізична особа – це людина, що є учасником цивільних відносин, яка будучи вершиною еволюції живих істот (*homo sapiens*) виступає соціальним суб'єктом у взаєминах із собі подібними. Визначальним для поняття людини є те, що вона може бути як безпосереднім суб'єктом, так і об'єктом впливу в іншій системі суспільних зв'язків. Загалом у цивільному праві приватна особа характеризується такими особливостями: вона не виступає в інтересах держави; у відносинах з іншими учасниками відсутнє владне підпорядкування; на засадах рівності та волевиявлення набуває власні права та обов'язки у відносинах, що виникають, як правило, з її ініціативи.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що необхідність закріплення правового статусу людини, як цілісної, самостійної особистості в ЦК України є пріоритетним для належного забезпечення категорії природних прав людини. Доцільною є думка Є.Г. Харитонова та О.І. Харитонової щодо врегулювання цього питання шляхом внесення змін до Книги другої ЦКУ, а саме: додаванням до неї розділу, який безпосередньо стосуватиметься природних прав людини під відповідною назвою «Цивільно-правовий статус природної фізичної особи» (Харитонов, 2020).

Підсумовуючи результати даної роботи, варто наголосити, що пріоритетним завданням у сфері реформування цивільного законодавства та приведення його у відповідність до пандемічних викликів є встановлення та закріплення у вітчизняних актах цивільного законодавства приватно-

правового статусу людини, а також вироблення механізму ефективного захисту прав приватної особи й запобігання їхнього свавільного обмеження при застосуванні превентивних, карантинних та інших засобів в умовах пандемії COVID-19.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Константінова Н. 2021. «Дельта» і «Дельта Плюс». Пояснюємо, що відомо про нові штами коронавірусу. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/delta-i-delta-plus-shcho-vidomo-pro-novi-shtamy/31322511.html>
2. Кучерявенко, В. С. 2020. Результати проведення всеукраїнської науково-практичної конференції «Цивілістичні проблеми колізії приватних та публічних інтересів в умовах пандемії COVID-19». Наукове Життя. 39, 66-68.
3. Харитонов, Є. О., Харитонова, О. І. 2020. Цивілістика перед викликами пандемії. Часопис Цивілістики. 37, 5-9.

Олександр ВЛАДИКІН

к.ю.н. ст. викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права КПП ім. Ігоря Сікорського

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Механізми захисту прав людини закріплено у Загальній декларації прав людини, проголошеній Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція), що ратифіковано Україною 17 липня 1997 року, а також у Європейській соціальній хартії, що має дві редакції, а саме від 18 жовтня 1961 року та від 03 травня 1996 року, яку і було ратифіковано Україною 14 вересня 2006 року. Разом з Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод Європейська соціальна хартія становить основу системи захисту прав людини Ради Європи, варто зазначити, що Хартія та Конвенція є самостійними елементами такої

системи, що мають свої особливості та механізми реалізації, проте є взаємодоповнюваними [1]. Обґрунтування вказаної тези є предметом цього дослідження та буде здійснено нижче.

Про тісний зв'язок Конвенції [2] та Хартії [3] безпосередньо свідчить її преамбула, з якої вбачається, що при укладанні Хартії, враховано положення Конвенції та відповідних Протоколів до неї. На відміну від Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що гарантує такі природні права, як право на життя, гідність, свободу та особисту недоторканність, такі політичні права, як право на свободу думки, совісті і релігії, свободу зібрань та особисті права, зокрема, право на шлюб тощо, Європейська соціальна хартія гарантує такі права, що реалізуються людиною, як членом суспільства, наприклад, право на справедливі умови праці, на справедливу винагороду, на належні умови професійної підготовки, право працюючих жінок на захист, на соціальну та медичну допомогу, на житло тощо. Конвенція забезпечує права без яких неможливе існування людини, в той час Хартія доповнює права людини таким, що забезпечують її реалізацію та належне життя, таким, що набуваються людиною в залежності від форми її взаємодії з державою, суспільством тощо.

Права, які гарантуються Хартією називають «everyday rights» [4], тобто такі права, що використовуються людиною у повсякденному житті. Доречним видається вживання терміну саме «повсякденні права», адже правами, що гарантуються Конвенцією, зокрема, право на життя, на честь та гідність тощо людиною «користується» щодня, а тому термін «щоденні права» не відповідатиме змісту прав, що визначені Хартією.

Досліджуючи саму Хартію можна виділити 5 груп прав, що нею гарантуються:

- «зайнятість населення, професійна підготовка та рівні можливості у доступі до праці», що закріплено, зокрема, як обов'язок держави захищати право працівника на вільний вибір професії, декларування мети досягнення повної зайнятості населення, обов'язок сприяти проведенню спільних

консультацій між працівниками та роботодавцями, створювати механізми переговорів між працівником та роботодавцем;

- «права, що виникають внаслідок працевлаштування», до яких можна віднести право працівника на справедливу винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень, право всіх працівників не бути звільненими без поважних причин для такого звільнення та належну компенсацію в такому разі;

- «право на охорону здоров'я», що полягає, зокрема, у вживанні заходів для запобігання, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам;

- «соціальне забезпечення та соціальний захист», що виражено в необхідності започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування, забезпечення рівності між власними громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, на користування послугами соціальних служб тощо;

- «сімейні права та права дітей», полягають у забезпеченні працюючим жінкам відпустку на період до і після пологів загальною тривалістю не менше 14 тижнів або з оплатою такої відпустки, або з виплатою достатньої допомоги по соціальному забезпеченню, або з наданням допомоги за рахунок державних коштів, забезпечення дітям і підліткам, з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків, догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, захисту дітей та підлітків від недбайливості, насилля або експлуатації тощо.

Питання, що активно обговорюється є забезпечення обом батькам можливість отримувати в період після відпустки по вагітності та пологах відпустку по догляду за дитиною.

ДЖЕРЕЛА:

1. Федорова А. Л. Зобов'язання України за Європейською соціальною хартією (переглянутою): юридичні наслідки в разі невиконання // НАУКОВІ ЗАПИСКИ. 2015. Том 168. Юридичні науки. С.78.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Європейська соціальна хартія (переглянута). // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
4. Sally Carlton. Journal of Human Rights Practice. Volume 10. Issue 2. p. 355 // URL: <https://doi.org/10.1093/jhuman/huy016>.

Олександр МАЦЕГОРІН

*к.ю.н. доцент, доцент кафедри права інтелектуальної
власності та приватного права*

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВАКЦИНАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблема вакцинації в Україні проти COVID-19 впродовж двох років після появи коронавірусної інфекції продовжує залишатись надзвичайно гострою і актуальною. Оперативна інформація про стан вакцинації, яка щоденно висвітлюється в засобах масової інформації, по-різному сприймається та інтерпретується як професіоналами, так і широкою аудиторією. Новий сплеск дебатів спричинили ініціативи Міністерства охорони здоров'я України, оприлюднені на брифінгу 30 вересня 2021 року, щодо впровадження обов'язкових профілактичних щеплень проти коронавірусу для працівників закладів освіти, охорони здоров'я та органів місцевого самоврядування (1).

На порядок денний протидії захворюванню та поширенню коронавірусної інфекції винесено першочергове питання щодо комплексної розробки та законодавчого закріплення правового режиму вакцинації. Правотворча діяльність в цьому напрямі держава Україна має здійснювати на основі науково обґрунтованих пропозицій щодо публічно-правової та цивільно-правової регламентації права людини на охорону здоров'я та медичну допомогу.

Метою даного дослідження є аналіз моделі обов'язкової вакцинації (імунопрофілактики) в контексті цивільно-правової природи права кожної фізичної особи на медичну допомогу, а також дослідження її як умови реалізації права на освіту та професійну діяльність в освітній сфері.

У відповідності до статті 3 Закону України «Про освіту» кожен має право на якісну та доступну освіту, яке включає право здобувати освіту протягом усього життя, право на доступність освіти, а також право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених чинним законодавством. Одним із перевірених практикою в освітній сфері методів протидії коронавірусній інфекції, яка характеризується стійким рівнем високої летальності та інвалідності, є диференційоване впровадження карантинних заходів з одночасним проведенням профілактичного щеплення в закладах освіти.

При значному зростанні захворюваності на COVID-19 право на освіту забезпечується альтернативними формами навчання, які виключають контакти здорових людей з групами ризику. В умовах латентної інфекційної вразливості право на реалізацію очної аудиторної освіти пов'язується з проведенням обов'язкового профілактичного щеплення, яке суттєво мінімізує ризик зараження як школяра, студента та викладача, так і оточуючих їх осіб.

Автори моделі обов'язкової профілактичної вакцинації обґрунтовують її правомірність конституційним приписом, за яким кожній людині надаються не лише права, але й покладаються обов'язки перед суспільством. Отже, усі і кожний мають будувати свою поведінку таким чином, щоб не порушувати права і свободи інших людей (ст. 23 Конституції України). Зазначене конституційне положення деталізовано Законом України від 24 лютого 1994 року «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Його норми закріплюють право кожної людини перебувати (проживати, працювати, навчатися) в безпечному для її здоров'я оточенні, яке

не містить загрози заразитись вірусною хворобою безпосередньо від інфікованої особи або ж опосередковано через заражені нею предмети (стаття 1)

Обов'язковість профілактичних щеплень проти небезпечних інфекційних хвороб передбачена статтею 12 Закону України від 06 квітня 2000 року «Про захист населення від інфекційних хвороб». Цей Закон не поширює обов'язковість вакцинації на широкий загальний населення, а лише на працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких може призвести до зараження цих працівників та/або поширення ними інфекційних хвороб.

Частина 6 ст. 12 зазначеного Закону визначає, що рішення про проведення щеплень дітям у віці до п'ятнадцяти років приймають їхні батьки або інші законні представники. Згідно «Положення про організацію і проведення профілактичних щеплень», затвердженого наказом МОЗ України за № 48 від 3 лютого 2006 року батькам надається право відмовитися від проведення дитині обов'язкової вакцинації (п. 18 Положення).

Загальновідомо, що певна частина освітянської спільноти продовжує вважати, що обов'язкова вакцинація створює більше проблем, аніж їх може вирішити. По-перше, на їх переконання, вона унеможливує право повнолітньої дієздатної особи на відмову від лікування, закріплене ч. 4 ст. 284 Цивільного кодексу України. По-друге, обов'язковість вакцинації створює її противникам нездоланну перешкоду для здійснення права на вибір роду занять у сфері освіти (ч. 1 ст. 312 Цивільного кодексу України).

На наш погляд, зважаючи на приписи чинного законодавства України та вітчизняну і світову практику, вибіркова обов'язковість щеплень щодо представників освітнього середовища є допустимою. Варто також визнати, що ця обов'язковість дещо обмежує права людини і дозволяє державі певною мірою втручатися у її приватне життя, проте вона є виправданим з точки зору об'єктивної необхідності. В частині 2 ст. 8 «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» обов'язковість у демократичному суспільстві визнається необхідною, якщо вона обумовлена потребою захисту здоров'я (2).

Судова вітчизняна практика з даного питання досить однозначна. У рішенні Верховного Суду від 17 квітня 2019 р. у справі № 682/1692/17 обов'язковість вакцинації населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на захист громадського здоров'я визнана виправданою.

Отже, модель обов'язкової вакцинації є допустимою в демократичних суспільствах, питання про її секторне застосування в Україні проти COVID-19 найближчим часом має бути законодавчо врегульоване на принципі домінування суспільних інтересів над особистими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Осіб, які уникають обов'язкової вакцинації, відстороняють від роботи на час карантину без збереження зарплати. URL: <https://espreso.tv/osib-yaki-unikayut-obovyazkovoiv-vaktsinatsii-vidstoronyat-vid-roboti-na-chas-karantinu-bez-zberezhennya-zarplati-lyashko>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Ірина ПАВЛЕНКО

*к.ю.н., доцент кафедри інформаційного права та права
інтелектуальної власності
КПІ ім. Ігоря Сікорського*

ОБОВ'ЯЗКОВІ ЩЕПЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ: ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Відповідно до ст. 53 *кожен* має право на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах [1]. Разом з цим відповідно до ст. 15 Закону України «Про запобігання інфекційним хворобам», прийом дітей до виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров'я, в якому дитина перебуває під медичним

наглядом. Довідка видається на підставі даних медичного огляду дитини, якщо відсутні медичні протипоказання для її перебування у цьому закладі, а також якщо їй проведено профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень і вона не перебувала в контакті з хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями. Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячих закладів *не дозволяється* [2].

Таким чином, нормативно виникає питання ваги: то чи «кожен» і чи «(не) дозволяється»? Особливої актуальності це питання набуло за останні декілька років, коли дедалі частіше батьки почали відмовлятися від обов'язкових щеплень своїх дітей. Зауважимо, суспільний резонанс цього питання не обмежився виключно висвітленням у засобах масової інформації. Так, в окремих випадках захист права на освіту нещеплених дітей батьки відстоювали шляхом судового захисту.

Зазначимо, з означеного питання свою позицію висловив і Верховний Суд. Так, в постанові від 10 березня 2021 року (справа №331/5291/19) Верховний Суд відмовив позивачеві у задоволенні касаційної скарги, вказавши наступні доводи: *«Індивідуальне право (інтерес) відмовитися від щеплення батьками дитини при збереженні обсягу права дитини на здобуття освіти протиставляється загальному праву (інтересу) інших батьків та їх дітей, які провели щеплення, перед направленням дитини для здобуття освіти до освітніх закладів з метою досягнення загального блага у формі права на охорону здоров'я. Отже, держава, встановивши правило про те, що без щеплень дитина не може бути допущеною до занять, реалізує свій обов'язок щодо забезпечення безпеки життя і здоров'я не тільки всіх учнів і працівників школи або дитячого садка, а й захищає таким чином саму дитину, яка не отримала профілактичні щеплення. З огляду на суспільні інтереси, тимчасове відсторонення (до проведення щеплення, отримання позитивного висновку лікарсько-консультативної комісії) дитини від занять не призвело до порушення конституційного права дитини на освіту, яку вона може отримати в інших формах»* [3].

Принагідно вкажемо, що це не єдине таке рішення Верховного Суду. Так, зокрема, постановами від 17 квітня 2019 р. (справа № 682/1692/17) [4] та від 20 березня 2018 р. (справа № 337/3087/17) [5] Верховним Судом були ухвалені аналогічні рішення.

Більше того, подібну позицію висловив й Європейський Суд з прав людини. Так, в одному з останніх прийнятих рішень по цьому питанню - справа «Вавржичка та інші проти Чеської Республіки» (заява № 47621/13 і 5 інших) – Велика палата ЄСПЛ від 08 квітня 2021 р. в постанові аргументувала своє рішення наступними доводами: «обов'язок вакцинації стосується дев'яти хвороб, проти яких вакцинація вважається науковою спільнотою ефективною та безпечною. Безпека використовуваних вакцин залишається під постійним контролем компетентних органів. Обов'язкова вакцинація не є абсолютною – виключення становлять діти, які мають протипоказання до вакцинації. Разом з цим, виключення заявників із дошкільного навчального закладу означало втрату можливості для цих маленьких дітей розвивати свою особистість та набувати важливих соціальних та навчальних навичок. Однак це було прямим наслідком вибору їх батьків – відмовитися виконувати законний обов'язок, метою якого є захист здоров'я. Поряд з цим, держави зобов'язані ставити найкращі інтереси дитини в центр усіх рішень. Що стосується імунізації, метою має бути захист кожної дитини від серйозних захворювань. У переважній більшості випадків це досягається завдяки тому, що діти отримують повний графік щеплень. Ті, кому їх неможливо призначити, опосередковано захищені від заразних хвороб, доки в суспільстві підтримується необхідний рівень охоплення вакцинацією, тобто захист завдяки колективному імунітету. Таким чином, коли політики добровільної вакцинації недостатньо для досягнення та підтримання колективного імунітету, або колективний імунітет не допомагає через природу захворювання, національні органи влади можуть обґрунтовано запровадити політику обов'язкової вакцинації з метою досягнення належного рівня захисту від серйозних захворювань. А отже, обов'язкова вакцинація, на яку

скаржилися заявники, оцінена в контексті національної системи, має розумне співвідношення пропорційності до законних цілей, що переслідуються державою-відповідачем» [6].

Таким чином, розглянувши судову практику у питанні забезпечення права на освіту та обов'язкових щеплень, можемо зробити висновок. Як вбачається, позиція Верховного Суду є послідовною і ось вже незмінною кілька років, а отже інші суди вочевидь прийматимуть аналогічні рішення, в яких недопуск нещеплених дітей до навчальних закладів буде визнаватись цілком законним. Тим паче, що абсолютно ідентичну позицію зайняв й Європейський Суд з прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-вр. *Голос України*. 1996. 13 липня (№128).

2. Про запобігання інфекційним хворобам: Закон України від 06.04.2000 р. №1645-III. *Офіційний вісник України*. 2000. № 17, стор. 5, стаття 690

3. Постанова від 10.03.2021 № 331/5291/19 Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. **URL:**
<https://verdictum.ligazakon.net/document/95642825>

4. Постанова від 17.04.2019 № 682/1692/17 Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. **URL:**
<https://verdictum.ligazakon.net/document/81652333>

5. Постанова від 20.03.2018 № 337/3087/17(2-а/337/236/2017) Касаційний адміністративний суд Верховного Суду. **URL:**
<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/72899510>

6. Обов'язковість щеплення може розглядатись як необхідна «у демократичному суспільстві». Справа «Вавржичка та інші проти Чеської Республіки». **URL:** <https://www.echr.com.ua/obovyazkovist-shheplennya-ditini-mozhe-rozglyadatisya-yak-neobxidna-u-demokraticnomu-suspilstvi/>

РЕТРОСПЕКТИВА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ПАНДЕМІЇ

В Україні захворювання, спричинене SARS-CoV-2 (більш відоме як COVID-19) було офіційно віднесено Наказом МОЗ України від 25.02.2020 р. № 521 до особливо небезпечних інфекційних хвороб [1]. Результатом спільних зусиль багатьох держав для боротьби з загрозою даного вірусу стало підписання державами-членами ГА ООН резолюції 74/270 «Глобальна солідарність у боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 року (COVID-19)» від 2 квітня 2020 р. Ситуація з пандемією в черговий раз нагадала, що право є інструментом з вирішення соціальних проблем.

В процесі дослідження було виявлено, що окремої уваги потребує аспект дискримінаційних злочинів або «hate crimes», спричинених щодо осіб, пов'язаних із захворюванням на COVID-19. З огляду на підвищену латентність даних злочинів вони досить часто вислизують з поля зору законодавця. Розглянемо ці ситуації на прикладі країн, де розпочато провадження за фактом таких правопорушень. Так, у 2020 році у Великобританії було зафіксовано та знаходиться у провадженні чотири расистські випадки, пов'язані із спалахом коронавірусу [2]. Китайська громада, зокрема, відзначила підвищення дій на ґрунті расової нетерпимості, адже китайці, в першу чергу, розцінювались як носії COVID-19. Зокрема, китайський центр Манчестера отримав безліч скарг на расистські інциденти, що стосуються дітей у школах по всьому регіону [3]. Випадки прояву нетерпимості за ознакою приналежності до нації, в країні якої вірус було виявлено першим, спричинило хвилю ненависті до конкретної соціальної групи, викликані страхом зараження. Результатом цього стали випадки прояву агресії до представників зазначеної групи у вигляді фізичного чи психічного насилля, пошкодження майна таких осіб тощо.

Існує підхід до тлумачення злочинів на ґрунті ненависті як комунікативних дій, які часто провокуються негативними соціальними подіями, що підбурюють прагненням до помсти певній групі осіб, яка має схожі характеристики з «винними» у цих негативних подіях [4]. Дана теорія підтверджується спалахом ворожої реакції до осіб азіатського походження за зовнішністю, які фактично могли ніколи не бути в Китаї та мати від народження громадянство іншої держави. Фактично такі посягання на ґрунті ненависті є злочинами з мотиву расової нетерпимості. Однак мотив «національний» не в чистому вигляді, адже спричинений сприйняттям осіб азіатського походження такими, які поширюють коронавірус. Отже, більш глибинним є мотив за станом здоров'я потерпілого, поєднаний з національною нетерпимістю.

З цього приводу в одному із положень Резолюції ГА ООН «Глобальна солідарність у боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 року (COVID-19)» вказано на необхідність повної поваги до прав людини і підкреслено неприпустимість жодній із форм дискримінації, расизму та ксенофобії, пов'язаних з пандемією [5].

Варто провести аналогію зі злочинами, спровокованими станом здоров'я потерпілих. Одним із відомих прикладів є масова проблема дискримінації ВІЛ-інфікованих осіб, що проявляється у таких формах як: відмова у роботі, забезпеченні житлом, лікуванні й отриманні освіти через фактичний чи можливий ВІЛ-статус, а також, наприклад, ВІЛ-інфікована дитина може зазнавати дискримінації через ВІЛ-статус своїх батьків та ін. Ці прояви інколи досягають характеру кримінальних посягань. Для протидії даному явищу було ухвалено Резолюцію Підкомісії ООН щодо попередження дискримінації та захисту меншин (№ 1995/21 від 25 серпня 1995 року), у якій наголошується, що дискримінація на основі позитивного ВІЛ-статусу чи захворювання на СНІД заборонена чинними міжнародними стандартами в сфері прав людини [6].

Фактично такі ж загрози посягань постають перед особами, зараженими

COVID-19 або тими, хто потрапив до групи ризику, контактуючи з ними. Таким чином, стигматизація жертви в кримінальному праві проявляється через концепт внутрішнього спонукання злочинця до вчинення злочину щодо особи, пов'язаної з COVID-19.

Таким чином, під кримінально-правову охорону поставлено здоров'я населення, а з іншого – актуалізована загроза посягань кримінального характеру щодо зазначених категорій осіб. Соціальна напруга, викликана загостреною ситуацією щодо поширення даного вірусу формує у людини первісний страх за своє життя. Інстинктивно людина намагається уникнути або ліквідувати причину цього страху. В останньому випадку високою є ймовірність прояву фізичного чи психічного насилля щодо осіб, у яких виявлено COVID-19 або які з певних причин контактували з хворими. Проявами такої криміногенної поведінки можуть бути цькування, фізичне насилля, псування майна, погрози життю та здоров'ю тощо. Однак, латентність мотиву злочинів щодо зазначених категорій осіб обумовлює складність дослідження цієї проблематики, а тому потребує додаткових кримінологічних досліджень. Варто зауважити, що складність дослідження суб'єктивної сторони зазначених злочинів не повинна стати причиною залишення їх поза увагою кримінальної доктрини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб. Наказ МОЗ України від 25.02.2020 № 521. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministrymandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25022020--521-pro-vnesennja-zmini-do-perelikuosoblivo-nebezpechnih-nebezpechnih-infekcijnih-ta-parazitarnih-hvorob-ljudini-inosijstva-zbudnikiv-cih-hvorob> (дата звернення 12.04.2020).
2. BBC. North Yorkshire Police probe racist coronavirus-related incidents. BBC, 6 February 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-england-york-north-yorkshire-51407641> (дата звернення 28.03.2020).

3. The Guardian. Chinese in UK report 'shocking' levels of racism after coronavirus outbreak. The Guardian, 9 February 2020. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/09/chinese-in-uk-report-shocking-levels-of-racism-after-coronavirus-outbreak> (дата звернення 28.03.2020).

4. Hanes, Emma & Machin, Stephen. (2014). Hate Crime in the Wake of Terror Attacks: Evidence from 7/7 and 9/11. Journal of Contemporary Criminal Justice, 30: 247–267.

5. Draft UN General Assembly resolution Global solidarity to fight the coronavirus disease 2019 (COVID-19). URL: <https://www.un.org/pga/74/2020/03/30/global-solidarity-to-fight-covid-19/> (дата звернення 24.03.2020).

6. Discrimination in the context of human immunodeficiency virus (HIV) or acquired immune deficiency syndrome (AIDS) 1995/21. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/demo/1995min.html#199521> (дата звернення 24.04.2020).

Альона ОСТРОВСЬКА

студентка 2 курсу

Факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник: Ольга ГОЛОВКО,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри публічного

права, КПІ ім. Ігоря Сікорського

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Останніми роками статистика щодо вчинення кримінальних правопорушень в Україні зростає, так станом на 2020 рік зареєстровано 335 тис. кримінальних порушень [1, електронний ресурс]. Але найприкріше те, що лєвова частина від тієї кількості вчинена саме підлітками. Відбування покарання в місцях позбавлення волі, не завжди є ефективним засобом для перевиховання неповнолітніх злочинців, а в деяких випадках це навіть

загрожує порушенню низки їх прав: право на освіту; право на інтелектуальний, моральний, культурний та духовний розвиток; право на особисту недоторканість та свободу. Однак, одним зі способів вирішення даної проблеми на сучасному етапі розвитку країни може бути запровадження відновного правосуддя в межах кримінального процесу.

Відновне правосуддя представляє собою новий підхід до реагування на протиправну поведінку та вчинення злочинів неповнолітніми, тобто замість ізолювати неповнолітнього злочинця від батьків, друзів, суспільства в місця позбавлення волі, де дитина може потрапити під поганий вплив осіб, які відбувають покарання. Вихід є у примиренні неповнолітнього правопорушника з потерпілим та відновленні соціальних зв'язків з суспільством, тобто ресоціалізації та виправлення неповнолітнього відбудеться в громаді, без завдання шкоди психоемоційному стану особи та не призведе до деформації свідомості й цінностей.

Взагалі, відновне правосуддя у ювенальній юстиції ґрунтується на відновних підходах у кримінальному провадженні про кримінальні проступки та нетяжкі злочини, вчинені неповнолітніми, і включає в себе скоординовану організацію ефективної комунікації між такими неповнолітніми і потерпілими [2]. До речі, останніми новинами у цьому питанні є те, що спільним Наказом Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 року затверджено Порядок реалізації пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Тобто дана концепція вже працює у випадках вчиненням неповнолітніми кримінальних правопорушень.

Однак, для того, аби дана програма відновлення була застосована необхідна наявність чотирьох умов, які передбачено в Програмі відновлення:

- 1) перша – наявність потерпілої сторони – фізичної особи, який кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридичної особи, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди;

- 2) друга – якщо неповнолітній вперше вчинив кримінальне правопорушення невеликої або середньої тяжкості;
- 3) третя – визнання неповнолітнім факту вчинення кримінального правопорушення;
- 4) четверта – наявність згоди неповнолітнього і потерпілого на участь у Програмі. Якщо неповнолітній відшкодує шкоду і примириться з потерпілим, успішно пройде етап ресоціалізації, має шанс бути звільненим від кримінальної відповідальності [2].

Отже, підсумовуючи все вище сказане, перспективи запровадження відновного правосуддя у ювенальній юстиції демонструють гарну тенденцію гуманізації кримінального процесу щодо неповнолітніх та сприяє зменшенню повторного вчинення неповнолітніми кримінального правопорушення. Більше того, станом на 1 квітня 2021 року укладено 162 угоди про застосування Програми відновлення, 141 угода успішно пройшла Програму, у 105 випадках суд уже ухвалив рішення про звільнення учасників програми від кримінальної відповідальності [3]. Тому можна зробити висновок, що тенденції до застосування відновного правосуддя є поширеними, однак, на цьому етапі не можна зупинятися, а потрібно й надалі розвивати дану Програму та особливості відновного правосуддя в Україні. Тому наразі відновні практики потребують особливої підтримки з боку держави. Щодо суспільства, то задля розвитку відновного правосуддя потрібно не тільки сприйняття його суспільством, а й виявлення толерантності та порозуміння до неповнолітніх правопорушників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорство-слідчої діяльності. *Генеральна Прокуратура України* : веб-сайт. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення 20.09.2021)
2. Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» : Наказ від 21.01.2019 р. №172/5/10. *Законодавство України*

: база даних \ Верхов. Рада України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0087-19> (дата звернення 20.09.2021)

3. Відновне правосуддя для неповнолітніх: як це працює.
Міністерство юстиції : веб-сайт. URL:
<https://minjust.gov.ua/news/ministry/vidnovne-pravosuddya-dlya-nepovnolitnih-yak-tse-pratsyue#> (дата звернення 20.09.2021)

Аліна ДЯКІНА

студентка 3- го курсу ФСП

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник: к.ю.н Олександр ВЛАДИКІН

КПІ ім. Ігоря Сікорського

МЕХАНІЗМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ, ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Вже як півтора року в Україні діють обмеження та правила, що спрямовані на те, щоб запобігти поширення гострої респіраторної хвороби – COVID-19. З початку карантину всіх громадян України переводили на дистанційну роботу та навчання. В умовах пандемії широко почали застосовуватися електронна комерція, електронні цифрові підпис, в тому числі засоби електров'язку, зокрема для здійснення правосуддя, що є правом особи, передбаченим Конституцією України [1]. Система «Електронний суд» та відеоконференції стали чи не найнадійнішими засобами для унеможливлення зупинення та порушення строків судових проваджень.

Саме пандемія COVID-19 дала поштовх для запровадження та реалізації учасниками судового процесу такого права, як участь у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Так, ГПК, КАС та ЦПК України містять норми, відповідно до яких учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності в суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження в справі, крім

випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою.

Також процесуальні кодекси було доповнено новою нормою, а саме ч. 4 ст. 212 ЦПК України [2], відповідно до якої під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) [3], учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. І хоча право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з'явилося у процесуальному законодавстві задовго до запровадження карантину, однак фактично ця норма була "мертвою". Затвердження ж відповідного Порядку [4] з боку ДСА України дало поштовх для успішного проведення судових засідань у режимі відеоконференцій поза межами приміщення суду із застосуванням учасниками процесу власних технічних засобів.

Пропонуємо звернути увагу на вказаний механізм, як один з способів забезпечення одного з основних прав людини, а саме, права на життя.

Карантинні обмеження обмежили дуже багато прав людини й громадянина – особисті, політичні, економічні, соціальні та культурні. Але ці карантинні обмеження та застосування дистанційної роботи та навчання які включають в себе відеоконференції рятували головне – людське життя, в основу якого і входить право на життя. Право на життя — це право, що належить до прав першого покоління. Поряд з іншими правами цієї групи, право на життя має найбільшу цінність для людини і є передумовою всіх інших прав.

На сьогоднішній день життя та здоров'я людини залишається головною цінністю і тому ефективне використання відеоконференцій для проведення віртуальних процесів та інших слухань є одним із кращих процесуальних способів захисту людських прав на життя в умовах пандемії. Механізм відеоконференції не є обов'язковим, це більше як одна з рекомендацій, яку

видають різні судові органи. Під час проведення дистанційних слухань суди використовували різноманітні платформи, такі, як: Zoom, Skype, Microsoft Teams, Cloud Video Platform тощо. Взагалі судам надавався список платформ для використання, в кожній платформі були свої переваги та особливості, але всі вони мали містити в собі хорошу потужність, рівень підтримки та безпеки.

Дійсно, механізм відеоконференції це лише один з багатьох процесуальних способів захисту права на життя і цей спосіб дієвий, адже так учасники процесу захищені від контакту з суддями, прокурорами, адвокатами та іншими учасниками справ, які беруть участь не в одному судовому засіданні і щодня пропускають через себе можливих хворих.

Конституція України має низку положень які визнають право людини на життя, так ч.1 ст. 27 КУ містить в собі положення, згідно з яким право на життя є невід'ємним, також ст. 21 КУ говорить, що право на життя є невідчужуваним та непорушним.

Однак, доцільно зазначити і те, що не всі суди та судді змогли успішно проводити судові засідання у режимі відеоконференцій і застосувати для цього процесу власні технічні засоби. Це говорить про те, що в сучасних реаліях життя ми відстаємо в технічному розвитку. Але є й плюси даних карантинних заходів, адже всі почали адаптовуватися, адже кожен зрозумів, що інакше він поставить під загрозу і своє життя і життя оточуючих. У Єдиному державному реєстрі судових рішень є відповідні ухвали про проведення чимало кількості засідань шляхом відеоконференцій.

Чому ж в умовах хвороби COVID-19 державна влада надала нам такий доступ як відеоконференції? З всього вищезазначеного треба розуміти, що право на життя захищається державою від народження, саме тому дистанційна робота та навчання під час яких використовуються платформи відеозв'язку мають право існувати для того щоб захищати наше право на життя.

Хоча, відеоконференції є дієвим процесуальним способом захисту права на життя в умовах пандемії, проте є певні правові проблеми в його реалізації, зокрема відсутність доступу до хорошого засобу зв'язку та мережі під час

відеотрансляції. Також не існує ідеальної платформи яка б захищала персональні дані та надала б доступ до проведення безперервної відеоконференції, забезпечення захисту від кібератак тощо. Окрім цього, під час відеоконференції може бути порушено принцип безпосередності судового розгляду.

Отже, підбивши підсумки можна зробити висновок , що правосуддя набуло трансформації за період пандемії COVID-19 і карантинні обмеження дуже вплинули на систему правосуддя. Слід зазначити , що є як позитивні так і негативні сторони даної трансформації. Карантинні обмеження пришвидшили розвиток діджиталізації в системі правосуддя та відкрили нам нові можливості. Але вже як було зазначено вище, є певні правові проблеми реалізації відеоконференції, які потребують рішень. В додаток до цього потрібна така платформа час закінчення якої можна було б контролювати , а й головне щоб ця платформа була створена виключно для системи правосуддя. Таким чином сучасні проблеми, потребують сучасних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний процесуальний кодекс України – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
3. Постанова КМУ «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 09 грудня 2020 року № 1236 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020>.
4. Наказ ДСА «Про внесення змін до Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду» № 196 від 23.04.2020 р. – Режим доступу до

ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0196750-20#n6>.

Вячеслав ПРЯМІЦІН

старший викладач кафедри інтелектуальної власності

та приватного права КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЮРИДИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Останнім часом світ суттєво змінюється. Збільшується рівень безробіття, особливо в правничій сфері, економіка поступово переходить в цифрову сферу, проте Україна до цих пір ще не досягла в цій сфері належного рівня розвитку. Проте довгострокове здоров'я нашої економіки та повне економічне відновлення залежить від створення набагато більшої кількості інновацій. Зокрема, бізнес-лідери зауважують, що нам потрібно набагато більше молодих людей, які можуть створювати інновації у сферах науки, технології, проектування, соціальному житті, в тому числі і в юриспруденції.

В питаннях захисту та реалізації прав людини за допомогою юридичних інновацій актуальним є автоматизація юридичних процесів, спрощення доступу до ринку юридичних послуг, використання алгоритмів та блокчейну в юридичній практиці, переорієнтація на цінності прав людини та дизайн мислення в роботі з клієнтами. Надалі все більше розширюватиметься сфера створення, тестування і впровадження в практику прав людини юридичних продуктів з використанням ІТ- технологій, який отримав назву Legaltech.

Юридичні технології або Legaltech (рідше lawtech) - це програмне забезпечення і технології, які допомагають юридичним фірмам оптимізувати основні процеси, такі як практика і управління документами, виставлення рахунків та бухгалтерський облік, а також електронні відкриття [1].

За останнє десятиліття Україна приєдналась до світового ринку Legaltech та наразі існує доволі багато чатботів та застосунків, що допомагають реалізувати та захисти права людини. Найбільш цікавими з точки захисту прав людини є такі проекти як додаток Karatel, який сприяє боротьбі з корупцією; Bot & Partners, який сформує договір на розробку програмного забезпечення; телеграм-бот OblavaBot, що допомагає

представникам бізнесу шукати і викликати адвокатів на слідчі дії; EasyTender — проект, який допомагає бізнесу вигравати в тендерах і відстоювати свої права в державних закупівлях без корупційної складової; PatentBot, який допомагає зареєструвати торгову марку за 10-15 хвилин; Sudobot, який допомагає оформити і подати позовну заяву про розлучення; Правомен - чатбот-консультант з правових питань, який 24/7 працює в усіх популярних месенджерах; Pinky Solutions - перша в Україні платформа з online вирішення спорів без участі людини; Аліменти Онлайн - сервіс, який за кілька хвилин підготує документи для стягнення аліментів.

З світового досвіду доволі цікавим є робот-помічник, який розроблений студентами Кембриджу LawBot - юридичний чат-бот соціальної небайдужості, що надає безкоштовні юридичні поради та консультації особам, які постраждали від злочинних діянь: куди звертатися, які документи подати, як фіксувати тілесні ушкодження або втрату майна, як вести себе в поліції, де знаходиться найближче до потерпілого відділення поліції і пункт надання медичної допомоги [2].

Стенфордська лабораторія виділяє близько 2000 компаній напрямку LegalTech, розділивши їх на 9 відповідних категорій: аналітика, відповідність, автоматизація документів, юридична освіта, юридичні дослідження, ринок, онлайн вирішення спорів, управління практикою, eDiscovery [3]. Багато з цих проєктів спрямовані на захист прав людини, спрощення доступу до ринку юридичних послуг та доступу до правосуддя.

Звичайно, не завжди LegalTech проєкти можуть замінити роботу юриста, проте з розвитком інформаційного суспільства все більше людей мають доступ до мережі Інтернет і можуть користуватись сучасними інструментами, що пропонує нам напрямок юридичних інновацій. Тому наразі важливим є для юридичних шкіл є розвиток у студентах навичок інноваційного мислення та спрямованості їх зусиль на забезпечення прав людини в Україні та світі. Студентські проєкти можуть переростати в інноваційні продукти сфери юридичного бізнесу та державних послуг, що значно покращить доступність

юридичних послуг та дасть змогу ефективно захищати та реалізовувати свої права за допомогою інноваційних юридичних продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. What Is LegalTech: Overview + Real-Life Use Cases. August 14, 2019.
URL: <https://www.intellectsoft.net/blog/what-is-legaltech/>
2. ТОП-5 глобальних трендів в юридичному бізнесі, що вплинули на Україну. Антон Лященко. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/top5-globalnih-trendiv-v-yuridichnomu-biznesi-shcho-vplinuli-na-ukrayinu.html>
3. Legaltechlist (stanford.edu). URL: <http://techindex.law.stanford.edu/>

Алла РОМАШКО

Оксана ЮРЧИШИН

*кандидати технічних наук, доценти, доценти кафедри
конструювання машин КПІ ім. Ігоря Сікорського*

Наталія ГАВРУШКЕВИЧ

асистент кафедри конструювання машин КПІ ім. Ігоря Сікорського

Крістіна ПОЗНЯК

*студент IV курсу Механіко-машинобудівного інституту
КПІ ім. Ігоря Сікорського*

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ, ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Вже досить давно відомі різні платформи електронної комерції (е-комерція) де, не виходячи з дому, можна придбати будь-який товар.

Здавалось би, існує розвинене міжнародне законодавство та законодавство окремих країн, яким регулюються відносини у сфері інтелектуальної власності, і цього досить... Але не забуваємо, що платформа електронної комерції (е-платформа) - це підприємство, яке (щоб бути конкурентоздатним) прагне задовольнити вимоги споживача, а споживачами для такої платформи можуть бути виробники продукції (власники прав

інтелектуальної власності), окремі продавці (власники прав інтелектуальної власності), що реалізують товар за допомогою платформи, та кінцеві споживачі конкретних продуктів.

Власники е-платформ орієнтуються на різні схеми е-комерції і бізнес для бізнесу (B2B), і бізнес для споживача (B2C), і споживач для споживача (C2C). В такій круговерті відслідкувати порушення прав інтелектуальної власності їх власниками, а також запобігти підробкам вкрай складно. Але власники е-платформ прагнуть до збереження своєї доброї репутації і розробляють різні механізми протидії порушенням прав інтелектуальної власності.

Порушення прав інтелектуальної власності призводить до підробок, до придбання споживачами неякісної продукції чи продукції з характеристиками іншими чи нижчими від тих, які властиві оригінальному товару.

Порушення прав інтелектуальної власності, яке стосувалося раніше переважно самих правовласників, в епоху пандемії та он-лайн торгівлі все більше зачіпає права конкретної людини, яка бажає придбати потрібний їй товар і асоціює його з певними характеристиками.

Управління інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) розпочало співпрацю з окремими ринками електронної комерції. Наразі до такої програми приєдналось лише 13 ринків е-комерції [1], зокрема ALIBABA, AMAZON, EBAY, FACEBOOK та інші.

EUIPO збирає інформацію про системи сповіщень, щодо порушень прав інтелектуальної власності, а також щодо програм її захисту. Це поки нова ініціатива, тому, щоб зрозуміти інструменти захисту прав інтелектуальної власності кожного окремого ринку, потрібно зайти на відповідну платформу.

Спеціалізація відстеження порушень на окремих е-платформах різна.

FACEBOOK відстежує лише порушення авторських прав та прав на торговельні марки.

ALIBABA GROUP веде боротьбу з порушеннями не лише авторських прав і прав та торговельні марки, а й з порушеннями прав винахідників з недобросовісною конкуренцією, зокрема щодо підроблених товарів,

розробляє та застосовує технології пошуку як підробок, так і джерел таких підробок. Ця е-платформа не лише залучає правовласників, а й створила майданчик для обміну практиками між правовласниками. Платформа також співпрацює з правоохоронними органами та бере участь у судових справах, щодо порушень інтелектуальної власності.

В Україні діє Закон України «Про електронну комерцію» [2], але сфера його дії лише «регулює правові відносини у сфері електронної комерції під час вчинення електронних правочинів», що ж до інтелектуальної власності, то про дотримання прав на неї йде мова лише для постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері «за умови що у нього відсутні відомості про незаконну діяльність або факти чи обставини, які вказують на те, що діяльність має ознаки незаконної». Що ж до продавця, то він «зобов'язаний забезпечити повну відповідність предмета електронного договору, погодженого сторонами, кількісним та якісним характеристикам». Термін «якісна характеристика» в Законі України «Про електронну комерцію» не розкритий, але в Законі України «Про захист прав споживачів» [3] є термін «належна якість товару». Варто зазначити, що надання продукції належної якості не означає відсутність порушення прав інтелектуальної власності. Тобто можливе порушення відповідно до Закону [3, стаття 21] свободи «волевиявлення споживача та/або висловлене ним волевиявлення».

Наразі в Україні розробляється Державний стандарт «Настанови з електронної комерції» [4]. Перша редакція проекту опублікована 10.09.2021р. і на подання пропозицій є 60 днів. Ми надали свої пропозиції до цього стандарту, в тому числі щодо інтелектуальної власності. Пропонуємо долучитися й іншим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. EUIPO / Protecting your IP rights on e-commerce marketplaces URL: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/e-commerce> (дата звернення 30.09.2021)
2. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015, № 675-VIII.

Дата оновлення 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82#w1_3 (дата звернення 30.09.2021).

3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991, № 1023-ХІІ. Дата оновлення 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12?find=1&text=%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81#w1_13 (дата звернення 30.09.2021).

4. ДП «УкрНДНЦ»/ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РОЗРОБЛЕННЯ ПЕРШОЇ РЕДАКЦІЇ ПРОЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНДАРТУ «Настанови з електронної комерції» від 10.09.2021 URL: <http://uas.org.ua/ua/messages/povidomlennya-pro-rozroblennya-pershoyi-redaktsiyi-proektu-natsionalnogo-standartu-922/> (дата звернення 30.09.2021).

Анастасія ВОЙТКО

студентка 2 курсу

Факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник: Вікторія ДМИТРЕНКО

кандидат юридичних наук

старший викладач

кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ ЯК СКЛАДОВА ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

З дедалі більшим розвитком людства все частіше постають питання врегулювання прав, які належать до четвертого покоління прав людини, їх правове закріплення та значення в житті суспільства. Одним з таких є право на евтаназію. Вперше цей термін ввів в обіг Ф. Бекон для визначення «легкої смерті», який вважав, що обов'язок лікаря полягає не тільки у відновленні здоров'я, але також у полегшенні страждань і мук, спричинених хворобою. Таким чином, евтаназія – це процес спокійної і легкої смерті хворого без мук

і страждань [1, с. 194; 2]. Якщо розглядати сприйняття евтаназії суспільством та її нормативно-правове закріплення в правових системах світу, то можна побачити наступне. За позицією В. Крєкотіна, «батьком» евтаназії можна вважати американського лікаря вірменського походження Джека Кєворкяна. Його ще називають «Доктор Смерть». У 1989 році ним було розроблено та побудовано «машину самогубства» Mercitron, принцип дії якої зводився до подачі смертельної дози анальгетиків і токсичних препаратів у кров пацієнта. Цей пристрій було використано понад 130 разів за період з 1990 по 1998 роки [3]. Порівнюючи міжнародний досвід варто звернути увагу на практику США, де значна частина штатів легалізували евтаназію. До них належать, зокрема, Каліфорнія, Вашингтон, Гаваї, Колорадо, Орегон та деякі інші [3]. У Великобританії Верховний суд дозволив відключати пацієнтів від апаратів життєзабезпечення, якщо вони перебувають у незмінному вегетативному стані [4]. В Канаді евтаназію легалізовано тільки для власних громадян з метою запобігання туризму з метою самогубства [5]. В Австралії евтаназію дозволено у штаті Вікторія (закон про евтаназію ухвалено в 2017 році, набув чинності з червня 2019 року), інші штати (Західна Австралія, Квінсленд) розглядають перспективу ухвалення такого закону. Цікаво, що обговорення законопроекту тривало в місцевому парламенті понад 100 годин [6]. У Новій Зеландії 65,2% громадян на національному референдумі підтримали закон про легалізацію евтаназії, проте 33,8% людей висловилися проти. Відповідно до цього закону, пацієнт має право на евтаназію за умов, якщо страждає невиліковною хворобою, або якщо за оцінками лікарів, пацієнту залишається жити не більше 6 місяців, або у хворого спостерігається значне погіршення здоров'я [7].

Евтаназію легалізовано в Нідерландах з 2002 року. Право на здійснення евтаназії належить медичним працівникам, а також може здійснюватись особою самостійно за сприяння медичних працівників шляхом надання препаратів, які припиняють життя [8]. У Бельгії дозволено евтаназію неповнолітнім, які мають останню стадію невиліковної хвороби, якщо на це є

згода батьків [9]. Іспанія стала четвертою країною ЄС в якій легалізували еутаназію (*Нідерланди, Бельгія, Люксембург раніше легалізували еутаназію*) [10]. Федеральний конституційний суд Німеччини вирішив, що право на смерть за власним бажанням належить до особистих прав людини. За позицією суду, заборона еутаназії порушує права тяжкохворих. Також, за рішенням суду, заборона здійснювати еутаназію на комерційній основі суперечить основному закону Німеччини, оскільки порушує права тяжкохворих людей і лікарів [11]. В Україні медичним працівникам заборонено здійснювати еутаназію, про що йдеться в ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я [12].

Проблема запровадження еутаназії в Україні є складною та дискусійною. При вирішенні проблеми еутаназії в Україні необхідно аналізувати та враховувати досвід країн, право на еутаназію в яких легалізовано. Необхідно також передбачити на недопустити можливі зловживання, які виникатимуть внаслідок запровадження еутаназії.

Таким чином, на основі дослідженого та проаналізованого матеріалу приходимо до висновків:

1. Зважаючи на розвиток суспільства та зростання ролі четвертого покоління прав людини в житті громадян, дедалі більше держав запроваджують нормативно-правові акти щодо врегулювання питання еутаназії на національному рівні.

2. Не можна недооцінювати роль рішень вищих інстанцій країн та міжнародних установ щодо ставлення до легалізації еутаназії. Це дозволяє аналізувати доцільність легалізації еутаназії, її врегулювання на державному рівні.

Безумовно, еутаназія відображає верховенство права в суспільстві, показує рівень його розвитку та демократії. Оскільки, за відсутності верховенства права виникають питання та побоювання щодо можливості недобросовісного застосування еутаназії. Крім того, постає питання добросовісності медичного персоналу та притягнення його до

відповідальності, оскільки в історії існує чимало випадків притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за здійснення евтаназії. Завжди існує ймовірність неадекватної оцінки того, що відбувається, хворими, які знаходяться у вкрай важкому стані. Зважаючи на вище перераховані аргументи, міжнародний досвід, а також те, що на сучасному етапі розвиток медицини еволюціонує з кожним днем – потреба в евтаназії часто відпадає, оскільки медицина дозволяє активно боротись з патологічними станами, лікування яких ще не так давно було досить проблематичним. Найважливішу роль для становлення евтаназії у світі посідає створення чітко визначених та регламентованих документів, на які можна було б спиратися, в яких не було б загальних фраз «на прохання хворого», «у зв'язку з нестерпним болем», адже кожна людина біль визначає та відчуває по-різному. Якщо розглядати евтаназію через призму світосприйняття хворого, поставити себе на його місце, то можна вважати її позитивним явищем. Однак, це також можна сприймати як прояв слабкості, або ж спосіб збереження власної гідності, водночас це можна розглядати як прояв егоїзму, або ж навпаки збереження почуттів рідних, що є зовсім протилежним.

Необхідне існування чіткого правового регулювання, без нього введення евтаназії до національного законодавства більшості країн неможливе, як і популяризація на міжнародній арені. Особливо це стосується країн, в яких забезпечення верховенства права та питання демократії досі сумнівне в суспільстві.

Таким чином можна узагальнити, що тенденція до легалізації евтаназії в різних країнах світу зростає. Існує помітна тенденція щодо наслідування однієї держави іншою, винесення питання евтаназії на обговорення на загальнонаціональних референдумах, що сприяє прямому волевиявленню громадян та забезпеченню демократії в країнах. Хоча кількість держав в яких евтаназія вже легалізована порівняно незначна, однак зважаючи на місце та роль, яку займають права людини та громадянина у зовнішній та внутрішній політиці держав, можна спрогнозувати тенденцію до їх зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Терешкевич Г.Т. Аналіз державної політики реформування системи охорони здоров'я України у забезпеченні права смертельно хворої людини на життя та гідну смерть через призму біоетики. *Держава та регіони*. 2019. № 4 (68). С. 192-206.
2. Іфтода О. М. Евтаназія: за і проти. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3413-evtanaziya-za-i-proti/>
3. Крекотін В. Право на смерть: про плюси, мінуси та історію евтаназії. URL: <https://ua.news/ua/pravo-na-smert-pro-plyusy-minusy-ta-istoriyu-evtanaziyi/>
4. У Великобританії дозволили без суду відключати хворих від життєзабезпечення. URL: https://lb.ua/world/2018/07/30/404014_velikobritanii_razreshili_bez_suda.html
5. Канада легалізувала евтаназію. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2036491-kanada-legalizuvala-evtanaziu.html>
6. В Австралії вперше застосували закон про евтаназію. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49252141>
7. Шаріпов О., Ткачук Б. Нова Зеландія стане сьомою країною, де дозволена евтаназія. Населення підтримало це на референдумі. URL: <https://hromadske.ua/posts/nova-zelandiya-stane-7-krayinoyu-de-dozvolena-evtanaziya-naselennya-pidtrimalo-ce-na-referendumi>
8. Гайдайчук І. В. Право людини на евтаназію: міжнародно-правове закріплення та практика. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6023/Gaidaichuk.pdf?sequence=1>
9. У Бельгії вперше дали дозвіл на евтаназію неповнолітньому. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/health/2016/09/160917_belgium_euthanasia_minor_hk
10. Іспанія четвертою в ЄС узаконила евтаназію. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/03/18/7121045/>

11. Кондратенко М. Конституційний суд Німеччини дозволив евтаназію. URL: <https://www.dw.com/uk/konstytutsiinyi-sud-frn-dozvolyy-evtanaziiu/a-52540808>

12. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. Дата оновлення: 23 квітня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 4 жовтня 2021 р.).

Вікторія ДМИТРЕНКО

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного

права КПП ім. Ігоря Сікорського

ЩОДО ЗЛОВЖИВАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МИТНОМУ КОРДОНІ

Україна обрала вектором свого розвитку рух до ЄС, що передбачає перегляд національного законодавства, його оновлення з метою гармонізації із законодавством ЄС. Одним з напрямів, що потребує оновлення є сфера інтелектуальної власності. Права людини – є найвищою цінністю, відповідно право людини на її творчі результати потребує належної охорони. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності має сприяти ефективній охороні об'єктів права інтелектуальної власності, протидіяти піратству, контрафакції та іншим недобросовісним діянням. Досить гострою є проблема переміщення об'єктів права інтелектуальної власності через митний кордон, адже потрапляння на митну територію підробок не сприяє належній охороні прав інтелектуальної власності, що також негативно впливає на економіку країни. Однак в цій сфері є й багато зловживань правами, коли особи отримують охорону на об'єкти, які не мають нічого спільного з їх інтелектуальною власністю. Все це зумовлює непривабливість України для іноземних правовласників. Вирішити цю проблему неможливо однобічно

вдосконалюючи правовий механізм переміщення об'єктів права інтелектуальної власності через митний кодон, необхідно комплексно на законодавчому рівні переглянути повністю сферу охорони інтелектуальної власності в Україні. Нещодавно, у 2020 році, було внесено ряд змін до законодавства з інтелектуальної власності, що неодмінно є позитивним кроком. Проте багато проблем залишаються невирішеними та нерегульованими. Передусім це стосується переліку об'єктів права інтелектуальної власності, щодо яких можливе отримання охоронного документа. Дискусійним є виділення окремого об'єкта патентного права – корисної моделі. Корисну модель вилучили з переліку об'єктів, які підлягають внесенню до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності у зв'язку з масовими зловживаннями володільцями патентів, наявністю охорони та схожі результати в різних суб'єктів, охороною результатів, які не відповідають умовам правової охорони. Виникає питання навіщо виділяти окремий об'єкт правової охорони у вигляді корисної моделі, якщо він є слабшим варіантом винаходу. Корисна модель може бути як окремий об'єкт за умови перевірки її критеріям правової охорони, а фактичної перевірки правильності оформлення документів замало. Те саме стосується промислового зразка, навіть з урахування змін до критеріїв його правової охорони, формальної експертизи замало. Наразі, станом на 2 жовтня 2021 року, до нового митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, який ведеться з 2020 року, внесено 541 об'єкт права інтелектуальної власності, з них 9 – на промислові зразки, що зареєстровані в Україні. Серед промислових зразків наявні, зокрема, рушники паперові в рулоні на гільзі, целюлозний туалетний папір на гільзі [1]. Переглядаючи зображення цих об'єктів на сайті ДП «Укрпатент» важко зрозуміти в чому полягає їх новизна (на час їх реєстрації в українському законодавстві ще не було критерію «індивідуальний характер» для промислових зразків). Таким чином, без дозволу правоволодільця цих промислових зразків на митну територію України не можуть потрапити партії товарів іноземних виробників, які містять об'єкти,

що відтворюють зовнішній вигляд охоронюваних в Україні промислових зразків. Якщо переглянути реєстр зареєстрованих в Україні промислових зразків зустрічаємо в ньому багато загальноживаних об'єктів, зовнішній вигляд яких не справляє нового враження – медичні захисні маски, медичні рукавички, пляшки, флакони, ручки для дверей, різні види ножиць тощо. Причому дуже схожі промислові зразки реєструються на різних осіб. Нагадаємо, що в промисловому зразку охороняється зовнішній вигляд об'єкта, а не його суть. Правова охорона має бути належною, а не базуватись виключно на добросовісності заявника. Має бути довіра до виданих в Україні охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності. Проте реалії сьогодення, неповна відповідність законодавства у сфері інтелектуальної власності сучасним викликам, сприяють зловживанню правами у цій сфері. Національний орган інтелектуальної власності не має правової підстави відмовити заявникам в отриманні охорони на корисні моделі та промислові зразки, якщо заявник подав заявку відповідно до вимог законодавства. Наразі патент України на корисну модель, свідоцтво України на зареєстрований промисловий зразок видаються під відповідальність заявника, кваліфікаційна експертиза заявок на ці об'єкти не здійснюється [2; 3].

У зв'язку з цим, вважаємо необхідним закріпити на законодавчому рівні кваліфікаційну експертизу корисних моделей та промислових зразків щодо відповідності поданих об'єктів умовам правової охорони. Це сприятиме належній охороні об'єктів права інтелектуальної власності, формуванню довіри до охоронних документів у сфері інтелектуальної власності, які видаються в Україні та дозволить вносити до митного реєстру тільки справжні результати інтелектуальної, творчої діяльності. Належна охорона об'єктів права інтелектуальної власності спонукатиме авторів по подальшій творчій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новий митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону. URL:

<https://cabinet.customs.gov.ua/ipr/reg/overview> (дата звернення: 2 жовтня 2021 р.).

2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ. Дата оновлення: 14 жовтня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 2 жовтня 2021 р.).

3. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-ХІІ. Дата оновлення: 14 жовтня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 2 жовтня 2021 р.).

Сніжана БАКАЙ

студент факультету соціології і права

Науковий керівник:

Тетяна ЧЕПУЛЬЧЕНКО, к. ю. н.,

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВО БУТИ ПОЧУТИМ. УМОВИ ТА СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Право бути почутим є однією з основних складових верховенства права, які в сукупності забезпечують правильне урядування в демократичній державі. Це право встановлює безпосередній зв'язок між людиною та органом місцевого самоврядування, який уповноважений приймати рішення, що стосуються прав цієї людини.

Якщо право бути почутим реалізоване правильно, то це дозволяє нам дивитися на органи місцевого самоврядування та органи державної влади як на відкриті для комунікації з громадянами структури, які зобов'язуються захищати права своєї громади. Саме тому не слід сприймати його як право вільно висловлювати свою думку, адже воно вимагає зворотного зв'язку від органів влади. Також не варто забувати, що це право поширюється не лише на одну людину, як на конкретного індивіда, а й на всіх членів громади чи її частини, як на колективні суб'єкти.[1]

Для того, щоб людина могла реалізувати це право, недостатньо проголошення органами місцевого самоврядування його реалізації, оскільки це право наявне незалежно від того чи визнає його влада, адже воно затверджене у міжнародних документах. Для забезпечення його дієвості та ефективності місцева влада має створити необхідні умови та дотримуватись певних принципів у своїй діяльності.

Найважливішою умовою реалізації права бути почутим є доступність. Доступність самих органів, їх працівників та доступність інформації про можливості людини, час та місце роботи органів влади, доступність інформації про справи, які вирішують ці органи, про порядок вирішення справ та перелік необхідних документів. Тобто людина має бути обізнана з порядком проведення усіх процедур для оскарження адміністративного рішення, яке збирається прийняти орган місцевого самоврядування. За потреби людина має отримати допомогу для ознайомлення з необхідними їй документами.

За принципами, описаними в Резолюції 77 (31) Ради Європи, орган публічної влади, перш ніж ухвалювати адміністративне рішення, яке матиме вплив на права чи інтереси певної особи, повинен надати цій особі всю необхідну інформацію щодо прийняття цього адміністративного рішення.[2] Це дозволить людині вчасно підготувати необхідні звернення. Такі звернення можуть містити документальні докази, висновки або заяви. Звернення можуть бути подані в письмовій формі або висловлені усно під час засідань та зустрічей. Головною умовою є вчасне їх подання, тобто до моменту ухвалення органом влади певного адміністративного рішення.

Отже, право бути почутим є важливим аспектом реалізації верховенства права та демократизації суспільства. Для його реалізації органи місцевого самоврядування зобов'язані виконувати принципи описані в Резолюції 77 (31) Ради Європи, а не лише на юридичному рівні визнавати існування цього права. Тобто місцева влада має бути відкритою для громади й підтримувати з нею зворотний зв'язок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цельєв О.В. Право бути почутим – складова верховенства права в діяльності органів місцевого самоврядування. *Наукові записки НаУКМА 2016. Том 181. Юридичні науки* с. 43-46
2. Резолюція (77)31 про захист особи відносно актів адміністративних органів прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 28 вересня 1977 року

Катерина ДЯЧЕНКО

студентка факультету соціології і права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник

Тетяна ЧЕПУЛЬЧЕНКО, к. ю. н.,

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАВО НА СВОБОДУ СЛОВА ТА ЙОГО ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На сьогоднішній день однією з найгостріших та найбільш актуальних проблем в Україні є свобода слова. Чомусь більшість вважає, що це право говорити все, що завгодно, коли завгодно. Але, на жаль, це хибна думка, адже свобода слова - це право шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами. Згадана свобода може поширюватися на будь-які ідеї, включаючи ті, які можуть бути глибоко образливими. Але це все можна законно обмежити. Уряди зобов'язані заборонити мову ненависті та підбурювання. Але з іншої сторони ці обмеження також можуть бути виправданими, якщо вони захищають конкретні суспільні інтереси або права та репутацію інших осіб.

Варто звернути увагу на те, що будь-які обмеження свободи слова повинні бути викладені у законах, які, у свою чергу, повинні бути чіткими та лаконічними, щоб кожен міг їх зрозуміти. Люди, які вводять обмеження,

повинні мати можливість продемонструвати їхню потребу. Обмеження, які не відповідають усім цим умовам, порушують свободу вираження поглядів.

Щодо юридичного забезпечення, то Верховна Рада України, Громадська рада з питань свободи слова та інформації, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Громадська рада з питань свободи слова та інформації – всі вони нерозривно пов'язані з таким поняттям як свобода слова, адже саме вони можуть застосовувати контрольні, нормотворчі та установчі процеси щодо даного поняття.

Варто розібратись, яке положення проголошує відкритість ЗМІ. По-перше, відповідно до норм Конституції України, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в іншій формі. По-друге, відповідно до Основного Закону в ч. 3 ст. 34, вказано, що відповідне право може обмежуватись законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Окрім цього, згідно ч. 2 ст. 11 Закону України «Про інформацію», не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом. На даний момент існує така програма як «Ефективний юридичний захист свободи слова в Україні». Завдяки їй журналістам надається забезпечення свободи слова за допомогою правової допомоги.

На мою думку, усі ми різні. Одній людині не потрібні гострі питання про її сім'ю, інша готова без проблем надати відповідь, не маючи жодного страху, а третя наперед готує свою промову, адже для неї це як засіб для власного піару.

Таким чином, право на свободу думки і слова стоять поряд із такими, як право на життя, на повагу гідності, особисту недоторканність тощо. Саме ваш голос має значення. Ви маєте право говорити те, що думаєте, ділитися інформацією та вимагати кращого світу. Ви також маєте право погоджуватися чи не погоджуватися з тими, хто має владу, та висловлювати ці думки під час мирних протестів. Реалізація цих прав - без страху чи незаконного втручання - є центральною для життя у відкритому та справедливому суспільстві; такий, у якому люди мають доступ до правосуддя та користуються своїми правами людини. Використовуйте свою свободу слова, щоб висловитися за тих, кому її відмовляють. Але використовуйте його відповідально: це потужна річ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридичний інтернет-ресурс Протокол. URL: https://protocol.ua/ru/konstitutsiya_ukraini_stattya_34/ (дата звернення 21.09.2021).
2. Тімоті Гартон Еш «Free Speech. Ten Principles for a Connected World».
3. Кудрявцев, В. Н. Свобода слова : монографія / В.Н. Кудрявцев. — Репр. изд. — Москва : Норма : ИНФРА-М, 2019. — 204 с.

Денис АНТИПЕНКО

Студент факультету соціології та права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Науковий керівник

Тетяна ЧЕПУЛЬЧЕНКО, к. ю. н.,

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

КПІ ім. Ігоря Сікорського

СУТНІСТЬ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВИЩУ

ОСВІТУ

У цій роботі ми розглянемо питання про сутність і реалізацію права людини на вищу освіту. Всім відомо що право на освіту належить до одного з найбільш важливих конституційних прав. Воно забезпечує кожному здобуття знань, умінь, навичок, розвиток творчих здібностей, гарантує ефективне

функціонування державних і громадських інституцій, національну безпеку, утверджує стабільність у суспільстві.

На тлі розвитку технологій та зміни повсякдення змінилися вимоги у сфері освіти. Це стосується як самого освітнього процесу, так і оцінювання результатів роботи студентів. Освітній процес раніше відбувався на принципі «знати більше інформації». Але зараз ми живемо у ті дні, коли за кілька секунд можна дізнатися будь – що. Саме тому змінилася суть освіти. Зараз приділяється більше уваги тому, щоб нове покоління не бездумно завчало інформацію, а вміло працювати з нею: аналізувати, критично мислити, відділяти важливе. Прийшов час коли потрібно бути відкритим до нового. Час класичних університетів стрімко добігає свого кінця. Ринок праці став надзвичайно мобільним і глобалізованим. Знання сучасного працівника стрімко застарівають і він вимушений постійно вчитись. Інформатизація суспільства не тільки глобалізувала світ, але і знищила кордони між державами і створила професії, які не вимагають фізичної присутності працівника на робочому місці. Тепер людина вільно пропонує себе на світовому ринку праці, а роботодавець підбирає працівників у світовій спільноті. Для освітніх послуг це поставило нові задачі. Майбутнє університетів – це відкритість і доступність власних баз знань, позиціонування себе на світовому ринку за допомогою ІТ – засобів комунікації і перехід на дистанційні форми освіти. Процес трансформації вищої освіти відбувається стрімко і у найближчі 5-8 років дистанційна освіта у тих чи інших її формах стане одним з основних навчальних інструментів сучасних університетів.

Постає питання як і ким реалізується право людини на вищу освіту. Державна політика у галузі вищої освіти визначається Верховною Радою України. Основною метою освітньої політики держави є насамперед забезпечення права кожної особи на освіту. У Законі України «Про освіту» (ч.1 ст.4) встановлюється, що українська держава визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного та культурного розвитку суспільства, а державна політика України в галузі освіти визначається

відповідно до Конституції України. До ключових принципів освіти, що визначають спрямованість діяльності як органів влади, так і інших суб'єктів у сфері освітніх правовідносин, маємо віднести принцип доступності освіти та принцип рівності права на освіту. Частина 3 ст.53 Конституції України встановлює, що «держава забезпечує доступність і безоплатність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах». Доступність освіти, яка за своїм конституційно-правовим смислом є гарантією права на освіту, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості реалізувати це право.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, розробка якої була потребою кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти, інтеграцією її в європейський і світовий простір, визначила основні напрямки і шляхи реалізації ідей і положень. Наразі в Україні створене єдине законодавче поле для функціонування та розвитку освітньої галузі. Водночас ступінь реалізації цілей і задач державної освітньої політики, визначених чинним законодавством, глибина освітніх реформ, якість та ефективність роботи вищих навчальних закладів і установ системи вищої освіти перебувають у вкрай незадовільному стані. Нинішній рівень вищої освіти не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку країни і підвищення добробуту громадян. Критичним є стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи вищої освіти. На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти в Україні бракує системної координації, глибокого наукового аналізу, послідовності в реалізації прийнятих програмних документах.

Можна зробити висновки, що сучасна система вищої освіти в Україні перебуває у процесі трансформування, потреба якого зумовлена як загальносвітовими чинниками (становлення інформаційного суспільства, зростання ролі знань, нові вимоги виробництва до людських інноваційних

досягнень тощо), так і реформаційними перетвореннями в українському суспільстві та державі. Одним із пріоритетних напрямків розвитку України є її орієнтація на європейську інтеграцію. Удосконалення національної системи освіти, її інтеграція у світовий простір передбачають побудову ефективної моделі державної освітньої політики здатної забезпечити : підвищення якості освітніх послуг; упровадження інноваційних педагогічних систем; рівний доступ усіх громадян до якісної освіти; можливостей і свободи вибору в світі; модернізацію змісту освіти та її організацію відповідно до сучасних світових тенденцій і вимог ринку праці; забезпечення неперервності освіти та навчання протягом усього життя; розвиток державно-громадської моделі управління вищою освітою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України: від 23.05.1991р.№ 1060-XII// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України . – 1996. – № 30. – Ст. 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Губерська Н.Л. Адміністративні процедури у сфері вищої освіти.Дисертація.2015.
URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Guberska/a_Guberska.pdf

Наталя КОГУТ

*канд. юрид. наук., ст. викладач кафедри
інтелектуальної власності та приватного права
КПІ імені Ігоря Сікорського*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОBOB'ЯЗKOBOCТІ BAKЦИHУBAHHЯ

Право людини на особисту недоторканість та згоду на медичні втручання є природними правами будь-якої людини. Проте, деякі країни суттєво обмежують ці права, особливо щодо неповнолітніх шляхом встановлення обов'язкової вакцинації. З появою коронавірусної хвороби,

обов'язок по вакцинації став поширюватися і на повнолітніх осіб [1]. Особи, які відмовились від вакцинації втрачають право на відвідування учбових закладів та працювати в певних організаціях. Такі обмеження природних прав людини, що пов'язані з інвазивними втручаннями, які можуть заподіяти негативні побічні наслідки, в т. ч. і смерть, є ознакою перетворення таких країн з демократичних на авторитарні, де суспільний інтерес превалює над життям і здоров'ям окремої людини.

Враховуючи те, що смертність від коронавірусної інфекції не перевищує 4 %, наразі в Україні 1,7 % [2], і ця статистика стосується тільки підтверджених випадків COVID-19, а випадки безсимптомного або легкого перебігу хвороби не враховані, то прослідковується явне порушення принципу пропорційності між суспільним інтересом та приватним правом. Для порівняння смертність від раку легенів складає як мінімум 20 %, основною причиною раку легенів є тютюнопаління [2], однак виробництво та розповсюдження сигарет залишається цілком законним у більшості країн світу, як і паління в громадських місцях, що призводить до пасивного куріння. Тож, стає очевидним, що внутрішні стимули світових урядів до збереження здоров'я населення мають другорядний характер у порівнянні з майновими інтересами. Звільнення від відповідальності фармацевтичних компаній за побічні ефекти вакцин [3] викликає занепокоєння щодо безпечності вакцин та відсутності збалансування лобювання інтересів фармацевтичними компаніями рівнем їхньої відповідальності.

Наступ на природні права людини в глобальному масштабі створює побоювання щодо збереження багатовікових здобутків людства щодо їх природних прав. Будь-яка політика урядів, яка спрямована на протекцію однакомислення свідчить про нав'язування чогось, що не є однозначно позитивним, інакше народ не чинив би ніякого супротиву таким заходам, наприклад, надання рівних часток на природні ресурси тощо. Примусові заходи медичного характеру, що не пов'язані з кримінальним провадженням можуть стосуватися лише примусового поміщення в туберкульозний

диспансер чи психіатричну лікарню за рішенням суду. **Однак, обов'язкові медичні інвазивні втручання є порушенням природних прав людини, які до того ж є небезпечними.** Доцільним є вакцинування осіб, які перебувають у групі ризику, що може здійснюватися виключно за бажанням таких осіб.

На фоні нав'язування вакцинації як обов'язкового інвазивного втручання в організм людини, прослідковується нелогічність та навіть абсурдність деяких інших організаційно-правових заходів в межах епідеміологічного благополуччя населення. Зокрема, більшість хворих осіб для підтвердження коронавірусної хвороби змушені самостійно добиратися до пункту забору аналізів в т. ч. на громадському транспорті, це при положеннях про самоізоляцію таких осіб, які потенційно є носіями вірусу. До того ж, законодавство не встановлює можливості отримання COVID-сертифікату шляхом підтвердження наявності відповідних антитіл [4], що підтверджує факт наявності імунітету від коронавірусної хвороби, а отже і відсутність потреби здійснювати втручання у формі вакцинації. Підтвердження факту одужання особи від коронавірусної хвороби, що може стати підставою видачі COVID-сертифікату пов'язане з ПЛР-тестом під час хвороби, проте особи, які перенесли хворобу у безсимптомній або легкій формі можуть не мати підтверджень наявності хвороби у гострій формі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова МОЗ України «Про затвердження Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням» від 04 жовтня 2021 року № 2153. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/moz-zatverdilo-perelik-profesij-dlya-yakih-shchepлення-proti-covid-19-ye-obovyazkovim#>

2. Смертність від COVID в Україні одна з найнижчих в Україні – МОЗ. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/12/05/novyna/finansy/smertnist-covid-ukrayini-odna-najnyzhchyx-yevropi-moz>

3. Як поширюється рак у Світі. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/health/2016/02/160205_cancer_top10_vc

4. Закон України «Про внесення змін до статті 9(2) Закону України «Про лікарські засоби» щодо державної реєстрації вакцин або інших медичних імунобіологічних препаратів під зобов'язання» від 27 березня 2021 року № 1353-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-20#Text>

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання формування сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби» від 29 травня 2021 року № 677. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2021-%D0%BF#Text>